

Zbornik Akcij. odbora za ZSSO

Rim

november
1946

Triest

I del

~~NA BRANIKU SLOVENSKE DRŽAVNE AKCIJE~~

Sprecaj označeni historijat in javljeni spomniji se daleč ne izčrpuje v vsega dokumentarnega gradiva in vseh okolnosti v zvezi z razvojem, ki je privedel do ustanovitve in je spremljal delovanje slovenskega Akcijskega odbora. Večji del važnih in zanimivih stvari se čaka objave in osvetlitve, ko bodo časi dozoreli. Dotakniti pa se moramo ene posebne točke.

Predvojno-kontinuitetna skupina, ki jo vidno predstavlja dr Miha Krek z "Narodnim odborom", je — potem ko so porazni rezultati njene predvojne in medvojne politike bistveno sopovzročili sedanje bedno stanje, v katerem se slovenski narod nahaja — smatrala se za unestno, da ravno v času, ko je Akcijski odbor v zvezi z mednarodnimi konferencami tega leta, na katerih so barantali z življenjskimi problemi odgotnega slovenskega naroda, skušal postaviti in formulirati slovensko vprašanje kot neločljivo povezano s trzaskim in severnojadranskim problemom, ki je stal v ospredju omenjenih konferenc, nepagalno izstopi proti tej resilni slovenski akciji. S strani AO ni bilo ne časa, ne nastrojenja za to, da bi begali za najrazličnejšimi načini in podrobnostmi te kampanje, v katero je bil vprežen ves aparat omenjene skupine po taboriščih in drugod. V Ameriki je to kampanjo peljal tamošnji eksponent te skupine g. Gabrovšek s posebnim namenom, da bi tudi tej slovenski državni akciji onemogočil moralno zaslonbo in gnotno podporo ameriških Slovencev kot je svojčas trojica Dr Krek — Snoj — Gabrovšek za bila nasilno preprečila uspešno afirmacijo slovenskega državnega programa na takrat zanj razpoloženih merodajnih ameriških tleh v tistem se pravocasnem razdobju druge svetovne vojne, ko se ni bilo tihherenskih, valtskih in drugih nesrečnih medzavezniških dogovorov za našo kožo...

V zvezi z nedavno kampanjo proti slovenski državni akciji so se na vse strani razpošiljala podpisana in nepodpisana, resnična in narejena pisma v vsemimogočimi obdolžitvami proti AO in posameznim njegovim delavcem. Ur s taktičnimi navodili za "dibelacijo" te "nadloge in skode", kot je v snovu in delo slovenskega Akcijskega odbora označil predsednik NO Dr Miha Krek v posebni okrožnici, posvečeni tej "nadlogi", z dne 25. maja 1946. Mimo osebnih netaktnosti je bila v tej okrožnici napisana naslednja argumentacija proti slovenski državni stvari, ki si jo je bil postavil za cilj svojih prizadevanj Akcijski odbor:

"Redki in maloštevilni posamezniki, ki so to napravili, sicer ne morejo spremeniti stanja stvari, niti v naši emigraciji, niti v slovenski politiki, a vendar je njihov izstop nova nadloga in škoda, ki jo moramo preboleti in omejiti na najmanjšo mero.

Vsek uspeh tega nesrečnega poskusa bi namreč pomenil razbijanje edinstva med slovenskimi emigranti in med slovenskimi demokratičnimi političnimi vrstami vobče, nov nemir in prepir v jugoslovanskih demokratičnih vrstah v tujini, za Slovence v Jugoslaviji pa bi bil razlog za nedogledno novo preganjanje in troljenje. Z nerazsodno postavljenimi tezami bi si le se poslebsali svoj mednarodni položaj.

Mislím, da ni nihče upravičen brez sodelovanja z narodom spreminjati slovenske politične cilje. Slovenski narod hoče biti svoboden: predvsem rešen komunistične tiranije. To in zopet to je zaenkrate njegova osnovna in prva želja. Mi smo dolžni, da v svobodnem svetu delamo, kar moremo, za čim hitrejšo njegovo politično in socialno osvobojenje. Tej sprigo razmer ogrožno težki nadlogi je treba podrediti vse drugo.

Zato je naša politična dolžnost, da vse slovenske sile združujemo proti komunistični tiraniji ter da čim bolj učinkovito sodelujemo z demokratičnimi silami cele Jugoslavije za zmago nad skupnim sovražnikom.

Dokler naš narod ne more svobodno govoriti in dokler ne more svobodno izpovedovati svoje politične volje, je zame in za vse moje politične prijatelje in sodelavce program to, kar je narod doslej kot svoje osnovne zahteve razglasil. Narodne izjave in sklepi pristojnih političnih organov in narodnih predstavnikov nas vežejo. Moramo jih izpolnjevati in se jih držati".

Vkljub temu, da je bila gorinja okrožnica zelo na široko razposlana

in na prošnjo avtorskega kroga, sodelo objavljene v listu "Glas Jugoslavije" (organu skrajno kapitalistično-centralističnega krila JNS), se je 20 obzirnoma omejil na odgovor v obliki osebnega pisma podpisniku okrožnice Dr. Kreku. Tako smo ravnali zato, ker smo imeli pred očmi emigracijske razmere in ker nas je od odprte polemike odvrstila čut za splošni slovenski prestiž v tujem svetu, ki je na žalost zaradi odvrtnega početja izvestne kategorije ne-Slovencev, ki s sklicevanjem na "jugoslovansko" ime mečejo senco tudi na Slovence, močno trpel. To je tista otipljiva "nadloga in škoda", proti kateri bi se morali vsi Slovenci brez izjeme postaviti po robu in se od nje javno in imensko oddvojiti. Tudi na ta iskreni poskus razjasnitve se dr. Krek ni odzval in kaženja proti Akcijskemu odboru se je nadaljevala. Zato sedaj v informacijo navajamo nekaj glavnih odstavkov tega našega pisma dr. Kreku:

"V svoji okrožnici ste bistveno pomnjkljivo in netočno referirali vsebino naše narodno-politične akcije in se zato seveda tudi niste točko za točko, razlog za razlogom razčlenjevali in stvarno ocenjevali, temveč ste jo brez enega in drugega enostavno obsojali kot "nadlogo in škodo", kot "nesrečni poskus", sicer "najmanjši uspeh bi pomenil razbijanje edinosti", kot "razlog za redovno novo preganjanje in trpljenje za Slovence v Jugoslaviji" itd.

Tako ste s svojo okrožnico stopili v odprto arano proti nam kot borec, ki ne upošteva obsevaljavnikih nabel in pravil intelektualne in politične tekne. Obzirnost do osebe nasprotnika, lojalnost v referiranju napadno teze ter unske argumente v nje ocenjevanju ste nadomestili z osebnimi izpadom, z izoginitvijo stvarni vsebini napadno teze, z apeli = rabljen na sentimente in z namernim vzbujanjem strahu".

"Kar se tiče političnih zaključkov Vaše okrožnice, želimo v zvezi z njimi pripomniti naslednje:

V svoji okrožnici postavljate za izhodišče teh zaključkov načelo, da "ničče ni upravičen brez sodelovanja z narodom spreminjati slovenskih političnih ciljev". V tej točki se gotovo strinjamo, le da bi mi to misel dopolnili: "Vsak ima neravno pravico do svobodnega političnega mnenja in delovanja. Ničče pa nima pravice svojega mnenja istovetiti z narodovim, ako ne dokaže istovetnosti".

Nadaljša izvajanja Vašega zaključka pa nas ne morejo prepričati ter se nam s stvarnega in moralnega vidika ne zdijo opravičljiva.

Predvsem ste opustili vsak poskus, da bi stvarno ugotovili, kateri so tisti "slovenski politični cilji", ki jih je "narod doslej kot svoje osnovne zahteve razglasil", kakor pravite. Izognili ste se tej potrebni ugotovitvi s trditvijo, da "nas vezejo narodne izjave in sklepi pristojnih političnih organov in narodnih predstavništev", ne da bi povedali, katere so te izjave in ti sklepi, ti organi in ta predstavništva. Sani ste čutili šibkost in praznino te trditve, pa ste jo zato skušali podkrepiti s sklicevanjem na J. E. Kreka, Jegliča in Korošca. Zopet ste torej stvarne argumente in konkretne zgodovinske podatke nadomestili z apeli na sentiment.

Ker pa je to bistvena točka spora, ki ste ga z Vašo okrožnico odprli in spravili v javnost, zato smatramo za potrebno, da poskusimo stvarno odgovoriti na vprašanje, ki ste Vi postavili, v nanj niste odgovorili".

"Poznamo le en "slovenski politični cilj", ki ga "je narod doslej kot svoje osnovne zahteve razglasil": Združeni Slovenije. Ta narodno politični cilj slovenskega naroda je bil nesporno in jasno postavljen že pred sto leti. Ta narodnopolitična osnova je potem prešla v čutenje in hotenje vsega slovenskega naroda in do danes ne poznamo Slovenca, ki bi bil kdaj to narodnopolitično osnova slovenskega naroda osperaval ali jo narevnost zanetaval.

Ker se pa tiče političnega razvoja v smeri jugoslovanske koncepcije po prvi svetovni vojni, posebej pa njenih konkretnih narodnopolitičnih posledic, je treba ugotoviti, da sta bila ob njih slovenska narodna edinstvo, posebno pa "sodelovanje z narodom" jako sporni in dvomljivi. Vse kakor je "narodno sodelovanje" v apliciranju jugoslovanske koncepcije bilo zaključeno že z ustanovnim aktom 1. decembra 1918, ki se je bil izvršil popolnoma "brez sodelovanja z narodom". Potem se je z aritmetično majorizacijo, brez ozira na dejstvo treh samobitnih državnih narodov in proti volji Slovencev in Hrvatov, z vidovdansko ustavo zapečat =

le usodna unitaristično-centralistična ureditev "skupne države". Že prej pa se je bila izvršila brez sodelovanja s slovenskim narodom in proti njegovi nesporni narodno-politični zasnovi — Združeni Sloveniji kapitulacije v Rapallu. Tudi koroški plebiscit je izpadel proti Združeni Sloveniji predvsem zaradi odpora proti unitaristični jugoslovanski koncepciji. Prav tako so tudi vsi poznejši usodni politični datumi (6. januar 1929, 24. junij 1935, 27. marec 1941) ter vsa jugoslovanska državna politika, ki je tem datumom sledila, bili odlošeni brez demokratskega "sodelovanja z narodom".

"Zgodilo se je pa še nekaj več. Drugi svetovni vojna je stvarno in pravno uničila predvojno Jugoslavijo, ki razen razdeljenega ozemlja in zdediranega prebivalstva ni za seboj pustila nobenega zakonitega ali stvarnega elementa kake kontinuitete. Titove diktature vsekakor ni mogoče smatrati za normalnega nadaljevanja ali zakonitega naslednika predvojne jugoslovanske države, gotovo pa ne za demokratični osnovec "sodelovanja z narodom". Sicer se pa Titova tvorba tudi sama ne smatra za naslednico predvojne Jugoslavije, čeprav je morala iz mednarodnih in političnih ozirov formalno prevzeti določene neporsvane mednarodne obveznosti predvojne Jugoslavije; to pa enako je vendar tudi bilo z državami naslednicami Avstro-Ogrske. Na drugi strani pa ta vojna prinesla Atlantsko listino, ki prevzema in posplošuje evropsko stališče glede nacionalne kristalizacije v svetu, kakor ga bil za vodilno načelo zdravega mednarodnega sožitja proglasil Wilson. Atlantska listina tudi formalno priznava vsem narodom njih neopovrnljivo pravico do neodločbe in težnje po suverenosti. Kako se bo ozko se bo mogel te pravice konkretno poslužiti slovenski narod, to danes se ne more biti jasno, ker naš narod ni svobodni in ker danes stadij svetovnopoličnega razvoja tega praktično še ne dovoljuje. Naravno je torej, da Slovenci, ki se nahajajo v svobodnem svetu, svoj le usmerijo v prvi vrsti k uresničenju nesporne slovenske narodno-politične osnove: Združene Slovenije, in da se vzdržijo vsakega političnega koraka, ki bi bil bodisi naravnost v nasprotju s tem osnovnim slovenskim narodno-političnim ciljem, ali pa bi kakor koli prajudiciral pravice slovenskega naroda do neodločbe glede bodočega mednarodnopolitičnega položaja Združene slovenske države. Boriti se za to osnovni slovenski narodnopolitični cilj imamo pred svetom formalno pravico na osnovi Atlantske listine, do svojega z suznjenega naroda, ki te pravice danes ko je res za to, ne more uveljavljati, pa kot njegovi svobodni sinovi outimo to kot svojo moralno dolžnost."

"Pa tudi brez ozira na formalno priznano pravico (Atlantska listina) velja in bo vselej veljalo naslednje preprosto naravno dejstvo. Kdo vsak skrben človek teži po ustvaritvi lastnega doma, tako ima vsak človek in vsak narod za svoj narodnopolitični cilj lastno državo t.j. da se vlada in svoje lastne stvari sam upravlja. Ta težnja je tako naravna, da njen obstoj in njena veljavnost nikakor nista odvisna od tega, ali kateri bo bolj ali manj "pristojen" političen organ ali narodno predstavništvo" objavi ali ne. Saj narodi, ki tega svojega osnovnega narodnopolitičnega teženja se niso mogli uresničiti, navadno vse do poslednjega trenutka ne morejo svoje volje po lastni državnosti z zakonito in kratično formalnostjo izglasovati in proklamirati, ker jim obstoječi politični sistemi, v katere so vključeni, tega epostavno ne dovolijo. Banja in odprta prizadevanja po novih dotlejših se ne doseženih narodnih državah zato skoraj redno nastajajo in progorejo v zvezi z revolucijami, vojnami in mirovnimi konferencami, ki na rusevinskih starih političnih sistemov ustvarjajo nove, ki naj bolj odgovarjajo naravnemu razvoju narodnih in mednarodnih realnosti."

"Sicer je pa po vsem tem, kar smo v tridesetletnem razdobju političnega sožitja med južnoslovanskimi narodi do danes doživeli in dotle več kot jasno, da je naravna težnja po lastnih narodnih državah, ki jo danes skoraj čisto vzporedno zaznavamo ne le pri Slovencih, temveč tudi pri Srbih, Hrvatih, Slovaki, itd., tudi z vidika demokratičnega južnoslovanskega zveznega sožitja, ako bo do njega še kdaj prišlo, edino možna in pravilna podlaga za njegovo srečnejšo bodočnost kot pa je bila njegova nesrečna preteklost."

V gornjih spoznanjih je zapopaden ves smisel in edini smoter nar

nepolitične akcije, ki smo jo podpisani začeli skupno s številnimi prijatelji in somišljeniki."

"Vsekakor je pa Združena Slovenija v ožjem ozemeljskem smislu — in vsaj ta nesporno slovenski narodnopolitični aksiom veže tudi tiste, ki bi zgoraj označene formalne pravice in naravne težnje vsakega naroda po lastni državnosti, se vedno ne doumeli — prvenstveno merodajna slovenske narodnopolitične osnova, kateri mora biti podrejena vsa Slovenska politika in taktika in kateri se morajo umakniti vs drugotni politični ozir. To velja toliko bolj, kolikor bolj gotovo se zdi, da je sedanje razdobje verjetno poslednje, ko nam je morda se dano, da si priborimo Združeno Slovenijo, brez katere zaradi svoje ozemeljske stisnjenosti in geopolitične pozicije kot samobiten politični narod nimamo prave bodočnosti."

"S političnim stališčem, kakor ga nakazujete v zaključkih Vaše okrožnice, se torej je moramo strinjati. Prvič zato ne, ker jugoslovansko konstitutivno stališče postavljate v isto vrsto z narodnopolitičnim aksiomom Združene in suverene Slovenije oz. celo pred njega. S takim anahronizmom se ne dela sila le naravni logiki, zgodovinski resnici in formalni pravici, temveč je vzdrževanje tega predvojnega stališča neskladno s stanjem stvari, kakor ga je povzročila druga svetovna vojna, in pa z aksiomom Združene Slovenije (v ozemeljskem smislu) same, ker je nje uresničenje po direktni poti jugoslovanske linije v smislu decidiranih izjav Byrnesa in Bevina sedaj očitno izključeno."

"Oporekamo pa tudi pravilnosti trditve, ki jo postavljate v svoji okrožnici, češ da je treba danes "vse drugo podrediti" potrebi borbe proti hitrovomu komunističnemu režimu. Če bi naj bilo temu tako, potem se mora slovak nehote vprašati, ali razlogi in smotri, ki so Vas aprila 1941 napelili v politično emigracijo, več ne obstojajo? Edini slovenski smisel Vasa prostovoljnega odhoda v tujino je mogel biti le v tem, da se v mednarodnem svetu borite za uresničenje Združene in suverene Slovenije, ki je po prvi svetovni vojni nismo dosegli, in sploh za to, da slovenski narod po tej vojni napravi zgodovinski korak naprej v svojem narodnopolitičnem razvoju. Ako je v značajni meri tudi po krivdi nesrečne politike jugoslovanskih emigracijskih vlad in emigrantskih krogov domovina sredi vojnega in okupacijskega trpljenja nekakšno zabredla se v strahob državljansko klanje, v komunistično revolucijo in strahovlado, potem borba proti tej novi nesreči nikakor ne more izcrpavati Vase zgodovinske odgovornosti, ki ste jo sami prevzeli s svojim prostovoljnim odhodom v emigracijo. Domovina ne bo samo zahtevala obračuna o vzrokih svoje nepričakovane in nezasluzene naknadne nesreče, temveč bo predvsem tudi terjala bilanco o pozitivnih sadovih, ki jih iz naslova naravnega prava, mednarodne pravičnosti, Atlantske listine, sovražne agresije in okupacije ter skupne zavezniške zmage nad skupnim sovražnikom domovina upravičeno pričakuje že od aprila 1941 dalje. In ti sadovi ne morejo biti zgolj v rešitvi od komunistične tiranije, ki je šela naknadno prišla nad naš narod, in seveda tudi ne zgolj v zopetni vpostavitvi predvojnega statusa quo, ki smo ga imeli, predno sta nas sovražna posestnika dobre tretjine slovenskega ozemlja leta 1941 napadla, temveč edino v realizaciji Združene Slovenije s kar največjo državno suverenostjo."

"Borba proti komunistični strahovladni okupaciji slovenskega ozemlja je gotovo bistveno važna, ni pa edina naloga slovenske emigracijske politike, kateri bi bilo treba "podrediti vse drugo", kot pravite s svoji okrožnici. Prvič je več kot evidentno, da komunistične tiranije naš narod sam z lastnimi silami ne bo zrušil ne doma ne iz emigracije; tudi najbolj složni naporji Slovencev, Hrvatov in Srbov ne bi bili kos tej "ogromno težki nalogi", kot jo Vi sami pravilno označujete. Samo radikalni preokret svetovnopolitičnega razvoja more to nalogo opraviti; saj gre vendar za pojav, ki je skupen dobri polovici Evrope in ki ogroza ves svet. Drugič, pa se mogoče ni gotovo, da bo za rešitev Evrope od komunizma potreben radikalni preokret svetovnopolitičnega razvoja tudi že sam po sebi ugoden tudi za realizacijo Združene Slovenije. To gotovo ne bo brez predhodne močne in vztrajne politične aktivnosti v pravcu Združene Slovenije od strani slovenske demokratične emigracije, predno bodo v velikem svetu padle poglavitne odločitve glede prihodnje Evrope in

predno se bodo tradicionalni sovražniki Združene Slovenije pririnjili v ospredje nove antitotalitarne fronte."

"Za Združeno Slovenijo se torej moramo nelehoma boriti, ker gre pač za naš življenjski slovenski problem, ki ga moramo in moramo za mednarodnega izzvati samo z močjo lastnih argumentov in s pravočasnim izkoračnim reševanjem vseh mednarodnopolitičnih okoliščin v prid njegove pozitivne rešitve. Evidentno je, da je prav sedaj, v zvezi s komisijami in konferencami, ki razpravljajo o Trstu, morda že poslednji trenutek, da izneso bitne potrebe po Združenju Sloveniji skušamo napraviti konkretni mednarodni problem. Zelo nerazumljivo nam zato zvene propagandne gesla proti od nas sproženi narodnopolitični akciji, čes da danes ni pravi čas za njo. Ako čas danes ni pravi, je kvečjemu kasen. Tode v tem primeru odgovornosti ne nosijo podpisani."

Kampanja predvojno kontinuitetne skupine "Narodnega odbora" pod vodstvom Dr. Kreka in g. Gabrovška proti AO ni rodila efekta, kakor je iz okrožnice z dne 25. maja t.l. razvidno, da so ga avtorji z neko suverenostjo in gotovostjo pričakovali. Akcijski odbor se je moralno le se utrdil, slovenska državna akcija pa je postajala deležna naraščajočega zanimanja z vseh strani.

Tedaj je ta skupina, videč brezuspešnost dotičnjega načina svoje kampanje proti Akcijskemu odboru "ex autoritate propria", segla po posebnem srečstvu, ki je moralo i med Slovenci i pred zunanjim svetom vreči čudno luč na vso tradicionalno slovensko politiko. S prefinjeno mistifikacijo je Dr. Krek izvebil zasebno pismo od škofa dr. Rožmana, da ga je potem razsiral s svojo drugo okrožnico proti Akcijskemu odboru z dne 12. julija 1945. To dejanje je pri razmišljajočih ljudeh vzbudilo le zasluženo obžalovanje in ogorčenje, od avtorjev pričakovani efekt pa je zopet izostajal. Akcijski odbor se nacelno ni hotel in se ne misli o tem incidentu spuščati v odprto diskusijo, ker ne gre verskih ustanov in predstavnikov spravljati v politično polemiko. Prepričani smo, da se podobne zlorabe ne bodo več mogle dogoditi. Dr. Kreku, g. Gabrovsku in njuni predvojno-kontinuitetni skupini okoli "Narodnega odbora" pa prepuščamo, da ta grobi primer svojega neumevanja Cerkve in netaktnosti do škofa popravijo, če in v kolikor se popraviti da. Slovenska državna akcija je to kampanjo zmagovito vzdržala in jo iz nje izšla le se bolj izkristalizirana.

X X X X X

"Akcijski odbor za Zedinjeno in suvereno slovensko državo" zaenkrat ni mogel za rešitev slovenskega naroda storiti vsega, kar bi bilo v tem važnem letu mednarodnih konferenc potrebno in koristno. Storili smo, kar nam je velevalo prepričano spoznanje, podrejeno minimalnim sredstvom, s katerimi smo razpolagali, in pa težkim okoliščinam, v katerih smo delali. Iz teh stvarnih razlogov v tem prvem obračunu našega dela nismo mogli molče preiti spredaj omenjene gonje proti slovenski državni akciji.

Vkljub vsem težavam časa in prilik kaže, da polagoma prehajamo v novo obdobje naše slovenske borbe, ko bo ovir vedno manj, možnosti pa več in področje dela širše.

X X X X X X X

OD AKCIJE ZA ZDRUŽENO SLOVENSKO DRŽAVO
DO OBUEGA SLOVENSKEGA OBNOVITVENEGA GIBANJA

Danes je že čisto jasno dvoje: da ni povratka nazaj v predvojno dobo in da na drugi strani današnje razmere doma ne morejo vzdržati zgodovinske preizkušnje.

Predvojna doba unitaristično-centralistična, po 1.1928 pa že skoraj totalitarne JNS- in JRE- Jugoslavije je slovenski narod zavirala na njegovi razvojni poti k zedinjenju, k lastni državnosti, k demokraciji in k socialnemu napredovanju.

Kakšen je bil ta predvojni državno-družbeni sistem v Jugoslaviji po 1.1928? Predvsem iz o vseh pomembnejših rešah absolutno odločal Beograd, in to ne Beograd kako sresno, masno ljudsko večina, temveč Beograd vse "mogočnega dvora, dvorskih klik in interesnih grup. Doma v Sloveniji pa sta tudi zasebno-družbeni sektor (tisk, glavne legalne organizacije, kapitalistične gospodarske ustanove, združništvo, itd.) obvladovali interesno formatirani in nedemokratsko selekcionirani ljubljanski grupi obeh političnih taborov v pravu svojih skupinskih in osebnih koristi. Redki idealisti pri vrhovih slovenske politike po 1.1928, neč njimi obo največja, dr Korosec in ar Kulovec, so bili praktično brez moči napram temu dvema domašima zaključenima interesnima grupama, bodisi da niso dovolj do dna poznali njih mehanizij in njihovega maskiranega obvladovalnega sistema, bodisi da si niso upali ali pa niso mogli tega sistema razgaliti in uničiti ali pa niso slutili, da bo koncal kot bistveni sopovzročitelj narodne katastrofe.

Tako je slovensko ljudstvo na celi državno-družbeni ploskvi bilo samo objekt, ne pa subjekt vladanja in upravljanja svoje lastne usode. Iz po v nja skrajno nedemokratskih in korumpiranih političnih prilik v predvojni Jugoslaviji, posebno pa v njenem vseobvladovalnem središču v Beogradu, je razumljivo, zakaj sta obe gospodovalni ljubljanski grupi namesto nacionalne politike teknovali in licitirale za to, katera bo prej in dalj čas v Beogradu. To je postalo edino merodajno vodilo posebno, odkar je v zadnjem razdobju predvojno Beograd vedno bolj dobival v svojo odvisnost tudi zasebno denarništvo in ljudsko združništvo potem tako imenovanega "dirigiranega" in "subvencioniranega" gospodarstva. Potem, ko je slovensko denarništvo in združništvo - zaradi brezvestnega zlorabljanja teh dveh koncentriranih rezervuarjev slovenskih ljudskih prihrankov od strani obeh gospodovalnih ljubljanskih interesnih grup - zabredlo v ono veliko predvojno krizo bridkega spomina, je interesna povezanost ljubljanske obvladovalne grupe z Beogradom postala popolna.

To žalostno obdobje je kongalo s popolnim zunanjim porogom in notranjim razkrojem svojega izkorisčevalnega in zaviralnega državno-družbenega aparata na domačem terenu aprila 1941. Le v inozemstvu se je tja do junija 1944 še umetno vzdrževala emigrirana glava tega sistema. Zaradi svoje servilne in trdovratne povezanosti z njo so slovenski zastopniki v emigraciji, ki niso za to imeli nobenega demokracijskega pooblastila od ljudstva, zaigrali vse možnosti druge svetovne vojne za resilno državno osamosvojitv slovenskega naroda, predno so uspešne konference v Teheranu in Jalti - ki so Jugoslavijo kot monolitno državno tvorbo v njenih predvojni najljubših zapisle Titu in sovjetski sferi - tako resitev vojno-politično onemogočili.

Čisto so rasopali doma ostali eksponenti obeh ljubljanskih gospodovalnih skupin, ki so iz lastne miselnosti in pa na osnovi navodil svojih zastopnikov v Londonu od prve dni okupacije dalje zavzeli in vztrajali na stalni pasivne zaverovanosti v utvaro nad-ljevajja predvojne Jugoslavije potom njene emigrantske vlade pod geslom "naše voastvo je v London". Ta njihova nojevška samoprevara je sijajno služila komunistični OK ki je takoj po zgodnjem nemškem napadu na SSSR spretno in odločno izrazil ljubljanski razkroj predvojne Jugoslavije in stalni pasivne zaverovanosti obeh gospodovalnih ljubljanskih predvojnih skupin v nadaljevalno utvaro, ter okupacijske razmere, ki so nudile naravnost idealne možnosti za varanje brezglavega in zbegnega ljudstva in pa za nemoteno "likvidiranje" idejnih in političnih nasprotnikov od strani izurjenih teroristov. Za ta način, predvsem pa po zaslugi zenjo izredno ugodnega vojno-političnega razvoja po teheranski in jaltski konferenci, je OK po zlomu Nemčije brez večjih težav znagoslavno stopila na stiri letne rusovine predvojne Jugoslavije tudi na slovenskih tleh, ceprav predstavlja Slovenija ključno postojanko v zaledu Trsta in za prehod v srednjo Evropo ter vse

Podonevje, in čeprav se je spontana slovenska ljudska samoobramba skoraj tri leta prebricano in junsko borila in branila slovensko ljudstvo pred komunističnimi masovnimi "likvidacijami" in je bila tudi odločena, da ob koncu vojnih operacij Slovenijo obrani pred titovskim vdorom z juga. Toda po svojem stavu, mostvu in častitkih odlična slovenska domobranska vojska, ki bi z uspešnim obrambnim dovršenim dejstvom edina morde se mogla v odločilnih aprilsko-majskih dneh 1945 vsej deloma prepričati uresničevanje usodnih teheransko-vaških sklepov za slovenskih tleh, ni imela za ta poslednji odločilni korak niti dovolj velikopoteznega vojaškega vodstva, se manj pa za to potrebno pozitivno politično spoznanje, ker ga ni dobila niti od enigriranih, niti od doma ostalih političnih eksponentov gospodovalne ljubljanske grupe, kateri je ta vojska zupala svojo usodo. Izpolnila je svojo medvojni samoobrambno nalogo, ni pa mogla v odločilnem trenutku odresiti in osvoboditi slovenskega naroda niti od okupatorja niti od komunističnega vdora, in je s strahotno vetrinjsko tragedijo doživela svojo kolektivno smrt, ki se danes kriči v nebo po mednarodni razjasnitvi in kaznovanju rabljev sveta slovenske mladine.

V luči prednjih spoznanj ni težko razumeti, zakaj se je vladajoča ljubljanska grupa obeh predvojnih taborov od prvega dne vojne do danes tako kravatno otepala in bilo borila proti slovenski državni zasnovi in akciji. V desetih predvojnih letih se je ta nedemokratsko selekcionirana grupa bila tako privedla beograjske centralistične zaslombe za svojo politično in gospodarsko moč nad slovenskim ljudstvom, da si brez te zaslombe obnove svojih predvojnih gospodovalnih postojank sploh predstavljati ni mogla. Poleg tega pa datirajo se iz predvojne dobe, pa tudi izza medvojnih let, med tem "Beogradom" in to "Ljubljano" zelo občutne medsebojne obveznosti in projekti za bodočnost. Zaradi tega bi se ta predvojna gospodovalna skupina resnično odločila za slovensko državno stvar sele v skrajnem primeru, t.j. ko bi z gotovostjo vedela, da so tudi poslednji upi na nedemokratsko restavracijo monolitne Jugoslavije (po demokratični volji prizadetih narodov se kore nov. monolitna Jugoslavija sploh ne more več vpostaviti, ker je narod nosejo) splavali po vodi, t.j., ko bi merodajni svetovnopolitični činitelji karkoličnega formalno zagotovili. Vse dotlej pa te interesne grupe na slovenski državni fronti ne bo. Prav je, da se končno tega zave vse slovensko ljudstvo doma in v svetu. Kajti prave je, da se bilo slovenskih katastrof zaradi beograjsko orientiranega utilitarizma te predvojne gospodovalne skupine. Zgodovina naš uči, da se narod ohranjujejo in napredujejo le iz lastnih zdevih sil.

Kakor ni bila zasluga OF, da se je zaviralna državno-družbena struktura predvojne Jugoslavije sesula v nič in da so mogle Titove čete zasedati vojaško izpraznjeno Slovenijo kot kako "terra nullius", tako OF po tem cenenu prevzemu izključne oblasti tudi ni mogla nuditi slovenskemu narodu nekaj boljsega, manj izkoriščevalnega in manj zaviralnega kot je bila predvojna Jugoslavija. Nasprotno. Usuznjena komunistični dialektično-materialistični shemi in šabloni totalitarne in policijske državno-družbene zgradbe sovjetske države, je OF predvojno zaviralno stvarnost nemestila s sistemom, ki je — ne glede na desetstose brez slehernega pravnega procesa in sodbe ali pa kvečjemu potom — justičnega umora poklanih — bolj usuznjil in zavrl pravni razvoj in napredek slovenskega narodnega življenja. Predvsem tudi danes, kakor pred vojno, zopet o vsem odloca Beograd, le da je ta danes se mnogo bolj totalitaran kot je bil predvojni. V Sloveniji je poleg deloma upravičenih nacionalizacij rudnikov, veleindustrije, zavarovalnic, bank, ita. — ki pa so prisle pod Beograd, ne pa pod Ljubljano — praktično za razlascen ves meščanski pridobitni sloj. "Zadružništvo" je postalo orodje partijske kontrole in pritiska na sicer se zasebno kmetijsko in obrtno proizvodnjo in nad ljudskim konzumom. Kmečki stan je zapisan postopni likvidaciji s politično cen prisilnimi oddajami, davki in pogoji za upogibanje delovnih moči. Delavski sloj ječi pod pritiskom suženjskega "udarništva". In povrhu vsega se kravavi sokovi te slovenske narodne gospodarske stiskalnice odvajajo na jug za "izravnavo gospodarske ravni" v vsej državi kot "nedeljivi gospodarski celoti". Mladina se nartno militarizira, demoralizira in razkristjanjuje. Nedelje praktični ni več ne za Boga, ne za družine, ne za počitek, temveč za partijo in za "državo". Bog je zaprt v tabernaklje in zecimirani duhovniki v zakristije, v kolikor niso na prisilnem delu in po ječah. Obstaja samo še partijski tisk in samo "državni" kino. Univerza je

svobodno pristanje na svoja dela zamejati za obvezno mar-
 ketsko osnovno vlogo "znegativnega" slovanja. Sodisce se postala borba
 za priložno delo in z justicijski umori nasomescajo oz. spopolnjujejo pesel
 terorističnih "likvidatorjev".
 Nad vsem tem "progresivnim demokratičnim sistemom" pa bdi vsemogočna
 OUNA, ki je grozovitejša od Gestaja.

Priljubljenju tega svojega skrajno zaviralnega (po komunistični tem-
 niholaji bi se to reklo "reakcionarnega") državno-družbenega sistema
 pa je nepovratno zabredla v slepo ulico, ker je v svoji bistveni odu-
 janosti tisočletni slovenski narodni duši ter vekovitemu načelu svobodne
 etične, plovškega in družbenega napredka menila, da bo slovenski narod svoja
 krščanska izročila in sploh svoje tisočletne narodne vrednote ter neutuš-
 no težnjo po svobodi prav tako pohlevno zamenjal za nekaturne in zavi-
 ralne boljševijske idole in vezi, kakor je brezbrizno skomignil z rameni, ko
 se je sesul predvojni državno-družbeni okvir, v katerem je utesnjeno ži-
 votarilo skrnjeno jedro slovenskega naroda in ki je zaviral slovensko ne-
 neodno zgodovinsko napredovanje na vsej orti. Po sedemindvajsetih letih
 ozemeljskega razkosanja med štiri države (in popolnega zatiranja in odmi-
 ranja odsekanih slovenskih narodnih udov v avstriji, madžarski in fašistični
 Italiji), po dvanajsetih letih političnega in družbenega zaviranja v JNS
 in JRS-Jugoslaviji, in po petih letih krvavega zatiranja in samega uniče-
 vanja pod okupacijo in OF strahovlado, hode slovenski narod končno najti
 tak državno-družbeni okvir svoje narodne podobenosti, ki ne bo več uničeval
 in zaviral njegovih težnjam po osvoboditvi, združitvi, samovladi in družbe-
 nem napredovanju kot je to bilo versaillesko razkosanje in JNS-JRS pred-
 vojna preteklost in kot je to v se kuhji meri KP-OF sedanost.

"Aktijski odbor za Zedinjeno in suvereno slovensko državo" je le e-
 den izmed izrezov tega slovenskega hotenja in sicer glasnik borbe za
 lastno slovensko državnost, ki je prvi pogoj narodove svobode in samovlade
 in, kot vidimo, tuji se edino upanje za ozemeljsko zedinjenje slovenskega
 naroda v kantonalno organizirani državni tvorbi v neposrednem zaledju
 vrste. Za kakor morebitne širše zvezne kombinacije pa se po suvereno ljud-
 stvo te države svobodno odločilo v skladu s svojimi državnimi interesi
 in mednarodnimi možnostmi.

Bližnja bodočnost pa bo nujno izoblikovala še nekaj več: splošno ob-
 novitveno narodno gibanje in akcijo za odstranitev vseh dosedanjih, pred-
 vojnih, povojnih, stiskalnic in zavor na vsej širini slovenskega narod-
 nega življenja.

Po vsem tem, kar je v teku tridesetih let pretrpel, slovenski narod
 nes ne tezi le za lastno državnostjo, temveč isto-
 sno tudi za tem, da bo v naravnem okviru lastne državnosti mogel neovi-
 no izvrševati vsestransko demokratično samovlado nad samim seboj v vseh
 mnogih narodovega življenja: v slovenski državni politiki, v deželnih,
 krajskih, občinskih in poklicnih samoupravah; v vzgoji svoje mladine; v slo-
 venskem narodnem gospodarstvu; v svobodnem ljudskem združništvu; v svobod-
 nih združenjih vseh vrst. Vse to hode slovenski narod izvajati brez kake
 ve Orjune, Pofa ali Ozne, brez kakih dekretiranih JNS, JRS ali OF ali ka-
 kih koli podobnih totalitarnih ali poltotalitarnih uničevalnih stiskal-
 nic in usuznjevalnih zavor.

Vroč želja vsekega zavednega Slovanca mora biti le to, da bi se ta
 obnovitvena skupnost izoblikovala iz vseh graditeljskih sil, kar jih skup-
 no premoreta mlajši in starejši slovenski rod.

Takemu iskrenemu vseslovenskemu obnovitvenemu prizadevanju Bog v
 tolikšne slovenske stiske ne bo odtegnil svojega blagoslove.

VZROKI NASTANKA, NALOGE IN DELO
AKCIJSKEGA ODBORA ZA ZEDINJENO IN SUVERENO SLOVENSKO DRŽAVO.

Zemlja, na kateri živi slovenski narod, je neposredno zaledje Trsta, ki je glavno pristanišče srednje Evrope. Na tem ozemlju se tudi križajo in prepletajo zgodovinska prometna pota med vzhodom in zahodom, severom in jugom. Ta prostor je bil v vsej zgodovini predmet ogorčenih bojev, saj je njega posest ključ za obvladovanje srednje in jugovzhodne Evrope. Versailleski mir je to ozemlje razdelil med štiri države, Jugoslavijo, Italijo, Madžarsko in Avstrijo. Več kot tretjina živega slovenskega narodnega telesa je ostala izven Jugoslavije ter razkosana izpostavljena najhujšemu narodnostnemu preganjanju; jedro, ki se je bilo rešilo v Jugoslavijo, pa v unitaristično centralistični ureditvi te države ni imelo tistih pravic, ki mu kot zrelemu suverenumu narodu pripadajo.

S pridobitvijo Trsta in Primorske je Italija dobila tudi ključne postojanke za ekspanzijo v srednjo Evropo in na Balkan. S tem, da je bila Koroška z vsemi svojimi srednjeevropskimi prometnimi križišči prisojena Avstriji, je po Anschlusu njena dedinja Hitlerjeva Nemčija dobila naravna izhodišča, ki so jo usmerjala proti Trstu.

Spričo takega stanja je z izbruhom druge svetovne vojne slovensko vprašanje postalo znova in samo po sebi odprto. Nastopil je čas, ko bi si morali predvsem Slovenci sami naglo in jasno odgovoriti na svoje narodnopolitično vprašanje, pretehtati posledice versailleske odločitve ter izkušnje dvajsetletnega lastnega narodnega življenja med obema vojnama, preценiti nadalje razvoj narodnih in narodnopolitičnih zasnov ter idejnih tokov, ki so se pojavljali doma in v svetu ob zorenju in v začetku 2. svetovne vojne ter si na temelju vsega tega začrtati jasen osnovni narodnopolitični program kot vojni in osvobodilni cilj slovenskega naroda.

Dogodki med okupacijo so označeni položaj se zaostri. Nemški in italijanski okupator sta si še preostali del slovenske zemlje razdelila. Nemčija si je priključila Spodnjo Štajersko in Gorenjsko, Italija je preko Ljubljane prodrla do Save in Kolpe, madžarska pa si je prisvojila Prurje. Po zlomu Italije si je pa Nemčija vzela še prejšnji italijanski delež in prišla do Trsta. Tudi v teh dogodkih se je jasno zrcalila pomembnost slovenskega ozemlja ter dala slutiti neposredno viharo dobo, ki čaka ta kos zemlje po zlomu Nemčije. V tem času je — mimo predstavnikov predvojne politične linije, ki so svojo dolžnost do naroda kakor v predvojnih tako tudi v novih razmerah bili že zanemarili — dozorel slovenski program, ki se je izkristaliziral v "Slovenski izjavi" z dne 13. junija 1943. To izjavo je podpisalo 350 vidnejših Slovencev.

Tako je slovenski državopolitični program končno postal konkretno politično dejstvo. Vendar pa se je spričo okupacijskih razmer in krvave komunistične revolucije akcija v pravec tega programa morala umakniti mnogo bolj elementarni življenjski nujnosti, t. j. samoobrambi ljudstva za goli obstanek. Samoobramba je bila povzročena po komunističnem klanju in otežkočena po okupatorskih spletkah. Do te skrajne situacije pa je prišlo, ker je predvojna vodilna politična plast ob začetku okupacije zgrešila pravo politično smer in zamudila pravi trenutek, da bi jo uveljavila.

Razlogi, da se preostali zastopniki tradicionalnih političnih skupin niso bili hoteli odločiti za predlagano jim radikalno preusmeritev narodne politike takoj po aprilu 1941, ko je bil še čas, da bi s spretno in pogumno odločitvijo prehiteli komunistično partijo ter razglasili in oživotvorili podtalno slovensko narodno oblast, so naslednji:

Nesrečna usoda je hotela, da je država, v katero je bilo l. 1919 reneseno jedro slovenskega naroda, od l. 1929 dalje živela v vzdušju dveh zaporednih diktatur s poltotalitarno centralistično aparaturo. JNS in pozneje nekoliko omiljeno, a podobno obliko JRZ. Te nedemokratske razmere so rodile tri usodne posledice, zaradi katerih smo doživeli sedanjo katastrofo in ki so povzročile, da se se do danes nismo mogli dovolj na široko in globoko ukopati do jasnega splošnega in skupnega narodnopolitičnega koncepta.

II.

1. Predvojna vodilna politična plast se je zlasti v zadnjem desetletju rekrutirala na nedemokratski način od zgoraj. Vzivala se je v miselnost in prakso utilitaristične politične taktike, ki je označevala to dobo, ko je šlo zgolj za udeležbo pri oblasti in za izbijanje časovnih in krajevnih koristi. Jasno je, da ob taki politični miselnosti pri vodilni politični plasti ni bilo pogojev za kako širše nacelno, znanstveno analitično politično razmišljanje, predvidevanje in pripravljanje.

2. Polegoma se je za liberalnim meščanstvom tudi katoliška ljudska večina apatično predala tej nedemokraciji politični stvarnosti, potem ko je junij 1935 dokončno prekinil podtalno opozicijo SLS. S tem je bila pretežno zaključena doba, ko so široke ljudske plasti in posebno mladina dozorevale v smeri slovenske državnosti, demokratske svobodoljubnosti, socialne naprednosti in sploh političnega dozorevanja in aktiviziranja.

3. Na področju podtalnega dela, čigar težo so v času borbe proti neslovenski diktaturi JNS bile nosile katoliško in slovensko usmerjene ljudske, posebno pa mladinske sile, so poslej ostali le še komunisti ter h komunističnemu se nagibajoči intelektualci. Tem so se pa pozneje v vedno večjem številu pridruževali mladi ljudje, ki pod nedemokratskim oficielnim soncem niso dobili svojega prostora, bodisi da so bili izrinjeni, prevarani ali izigrani, ker se v svojem mladostnem idealizmu in dinamizmu pač niso pustili vezati po utilitaristični miselnosti in metodah, ki jih je uporabljala ta plast. Ta pojav je bil v katoliškem kakor v napredno liberalnem taboru.

Komunizem je znal te razmere spretno izrabiti: vzgajal je iz te množice svoje partijske kadre in jih solal za voditelje ter aktiviste prihajajoče revolucije, široke množice pa je s spretno propagando in politično taktiko duhovno pripravil za revolucijsko psihozo.

V takšnih razmerah je našle okupasijske slovenski narod. Zato predloga za ustanovitev ilegalne protiokupatorske suverene slovenske narodne oblasti voditelji tradicionalnih strank niso sprejeli, četudi bi bil to edini ukrep, preventivno preprečiti zlorabo obcega narodnega stremljenja po osvoboditvi za komunistično revolucijo in uvedbo sovjetskega totalitarizma. Mož, ki je bil o pravem trenutku to uvidel, pa je moral to spoznanje kmalu plačati z življenjem.

Ko je bila ta prilika zamujena, je komunizem dobil vsestransko premoč ter začel diktirati tempo. Vsi poznejši ukrepi vodstva tradicionalnih predvojnih strank so bili le šibki odgovori na komunistične poteze, mnogokrat brez iniciativnega vodstvenega delovanja teh voditeljev brez demokratske legitimacije, ki so zavzeli taktiko oportunističnega čakanja pod geslom "štednje sil" ter pričakovali čudežev od svojih političnih prijateljev, ki so se iz istega oportunizma krčevito držali svojih položajev v in pri jugoslovanski begunski vladi. Toda komunistična ofenziva je bila dinamična tudi v tujini in je uspela iz istih razlogov kakor doma.

Bistveni smisel ter glavni pomen sleherne oportunistične politike je, da reducira žrtve na najmanjšo mero, a pri tem doseže največje možne koristi. Oportunistična slovenska politika pa je po fiasku svoje aprilsko-majske odločitve 1. 1941 in polomu septembra 1943 doživela svojo končno in največjo katastrofo v maju 1945, ko je bila ta žalostna, krvava in bridka doba zaključena s popolnim političnim in vojaškim porazom in zapечатena z desetstisoci grobov nedolžnih mladih ljudi, oveta slovenskega naroda.

Povrh tega smo Slovenci izšli iz te dobe oblateni, demoralizirani in razcepljeni.

Začuden in trpko presenečen smo morali ob tragičnem zaključku vojnih operacij ugotoviti, da svetovna javnost slovenskega imena prav za prav ne pozna, ve malo ali nič o naši zgodovini in kulturi, kakor tudi ne o naših narodnih težnjah in o krčevitem boju za obstanek kot svobodoljubni, z zapadno krščansko kulturo prežeti narod.

III.

Po koncu sovražnosti je slovensko ~~vprašanje~~ ~~postalo~~ ~~neposredno~~ ~~pe-~~
~~reče~~. Jugoslavija je bila obnovljena v njenih mejah iz l. 1919, toda to ni
bila več ista država, ni bila več tista Jugoslavija, ki je l. 1941 dokončno
propadla. V petih letih okupacije se je na tem prostoru Evropa izvršila
revolucija, ki je bistveno spremenila značaj nove državne tvorbe na ozem-
lju bivše Jugoslavije. Titova Jugoslavija je postala popolna dependenca
in predstraza Sovjetske Rusije, ki je s svojim oboroženim posegom v ta
prostor omogočila politični uspeh krvave revolucije.

V luči teh dejstev zgubi umetno skovana kontinuitetna fikcija sle-
herni pomen. Ta fikcija naj bi v tej dobi neizvestnosti glede bodočega
razvoja reševala omajani prestiz predvojnih "voditeljev", ker pre niti to
stanje ni napotilo nosilcev te politike k reviziji njihovega anahro-
nističnega stališa.

Dogodki v svetu pa so šli svojo pot neizprosno naprej. Četudi so za-
padne sile pod vidikom vojne nujnosti žrtvovale Jugoslavijo in s tem ta-
di jedro Slovenije Boljseviški Rusiji, so se pa njenemu imperijalistične-
mu prodiranju proti zapadu ravno na slovenskih tleh postavile odločno
po robu. Posledica tega je bila, da je slovenskemu narodu grozila nova raz-
cepitev, kajti zapadne sile so pokazale trano odločenost, da Trsta in Slo-
venske Primorske Titovi Jugoslaviji ne dajo. A borba za Koroško se ni
niti se začela.

Slovenski narod je prišel na mucno razpotje: Pred posebno težko di-
lemo pa so bili postavljeni primorski Slovenci. Slovenci smo l. 1919 na-
vezali svojo usodo na jugoslovansko državo, ker smo upali v njej najti o-
poro proti zgodovinskima imperijalizmoma, ki sta nam grozila s severa in
zapada. Toda to naše upanje se ni uresničilo. Z nastankom Jugoslavije smo
bili l. 1919 razkosani na štiri dele. Prav zaradi povezanosti z jugoslovan-
sko državo smo po drugi svetovni vojni padli pod komunistično diktaturo
in v sovjetsko območje kot žrtvi vojnega sporazuma med velikimi silami.
Slovenski narod pa je v svoji veliki večini komunizem odklonil ter se
hoče otresti diktature, ki mu je bila vsiljena od zunaj.

Koroški in primorski Slovenci so pa po 25 letih neizmerne trp-
ljenja stali pred odločitvijo: ali za Jugoslavijo, da se narodnostno reši-
je, pri tem pa padejo v novo sužnost, v kateri bi smeli sicer v svojem na-
rodnem jeziku govoriti, a ne s svojo glavo misliti, ali pa ostati se naprej
kot narodna manjšina z negotovo bodočnostjo v tuji državi.

Sovdar imperijalističnih interesov ob Trstu in njegovem severnoja-
dranskem zaledju pa je v žarki luči pokazal njegov evropski pomen. Sloven-
sko ozemlje je kot neposredno tržaško zaledje, preko katerega vodijo vsa
pota v srednjo Evropo, postalo jedro problematike Trsta in srednje Evrope.

Razdivjala se je ogorčena svetovno-politična bitka za ta prostor.
Vsaj sedaj slovenske politika ni smela stati ob strani, kajti to so bili
odločilni trenutki za našo narodno usodo. Zato bi čakanje v takem trenut-
ku pomenilo neodpustljiv greh proti narodu, ki mu je grozila nova razce-
pitev, njegovemu jedru duhovne in telesna sužnost, a njegovim živim udom
pa narodnostno trpljenje.

V tem času je tudi kontinuitetna jugoslovanska smer v emigraciji
izgubljala zadnje sledove politične stvarnosti. Spricho agonije blizajočega
se konca pa predstavniki te smeri tudi sedaj niso bili dostopni za nobeno
radikalno gesto.

V septembru 1945 je bila v Londonu prva konferenca zunanjih minis-
trov 4 velikih sil. Njihovi namestniki so potem sklenili, da se odpošlje na
Primorsko posebna medzavezniška študijska komisija, kjer naj bi zastopniki
Amerike, Anglije, Francije in Sovjetske Rusije na podlagi izsledkov, ki jih
bodo sami ugotovili na spornem ozemlju, podali predlog za rešitev. Tedaj je
nastopil odločilen trenutek za slovensko usodo.

V tem času so inicijatorji "Slovenske izjave" ter predstavniki "Slo-
venskega ljudskega bloka", ki so prišli iz domovine v emigracijo, skušali
pridobiti za program slovenske države Dr. Miha Kreka kot najvidnejšega

IV.

predstavnik predvojne politične formacije, ter sprožili pod njegovim predsedstvom akcijo v tej smeri. Na ta vabilo se dr. Krak ni odzval ter na končno pisмено vabilo z dne 12.3.1946 sploh ni odgovoril.

Zato se je še isti mesec ustanovil Akcijski odbor za Zedinjeno in suvereno slovensko državo brez sodelovanja predstavnikov tradicionalnih struj. Da se je slovenski Akcijski odbor ustanovil ravno ob tržaško-pri-morskem vprašanju, je razlog v tem, ker je ravno ta problem tisti, preko kerega je bil svet danes zainteresiran na slovenskem vprašanju. Ni pa bilo nobenega slovenskega političnega foruma, ki bi to vprašanje pred svetom jasno postavil v funkciji naravnih težnj slovenskega naroda po osvoboditvi, zaručitvi in lastni državnosti. Otuati se je Akcijski odbor jasno zave-dal, da v sedanjem mednarodnopolitičnem položaju s svojo tezo zaenkrat ne more prodreti, je bil pa vendar prepričan, da se sedaj postavljajo temelji za bodoči razvoj in nedavni dogodki so njegovo gledanje opravičili. Posebno septembrski sklepi hrvaškega sabora v Chicagu za suvereno hrvaško državo, sprejeti v prisotnosti dr. Mačka in zastopnikov vodilne Amerike, so dokončno pokopali kontinuitetno fikcijo monolitne Jugoslavije in s tem ego ipso afirmirali tudi pravilnost slovenske državne smeri, kot jo je bil začrtal slovenski Akcijski odbor. Dosedanje delo Akcijskega odbora je postavilo temelje slovenskega narodnopolitičnega programa.

Iz priobčene vrste dokumentov naj javnost uvidi, kako je Akcijski od-bor svoj politični namen pojmoval in kako ga je v prvem polletju svojege obstanka izpolnjeval. Pri svojem delu je imel odbor tri velike ovire:

1. Svetovna javnost je o Slovencih ter njihovi narodnosti in zemlje-pisno-politični problematiki malo ali nič vedela, ker od slovenske strani o tem ni bila učinkovito poučena. Zato je mednarodna politika slovensko in tržaško vprašanje, vrednotila in reševala le po svojih, predvsem vojnih in taktično-političnih vidikih.

2. Neizpremenjena miselnost predvojnih političnih krogov in njihovih predstavnikov, ki se kljub brezizgleanosti svojih starih koncepcij niso ho-teli odločiti za novo pot ter so delo Akcijskega odbora na vse načine o-težkočeli.

3. To je bilo posebno občutno v gnotnem pogledu, ker Akcijski odbor ni imel potrebnih sredstev, da bi mogel storiti vse, kar bi bilo potrebno in koristno storiti za afirmacijo slovenske stvari v odločujočem svetu.

Mirovna konferenca v Parizu je končana. Sedaj štirje zunanji ministri poskušajo najti kompromis za mirovne pogodbe z nemškimi sateliti. Naj ta kompromis uspe ali ne, mnoga bistvena vprašanja, ki so tudi sopogvzročila dru-go svetovno vojno, bodo ostala nerešena. Med temi je tudi vprašanje sever-nojadranskega prostora oziroma slovenski problem.

Pričujoče dokumente objavljamo, da se slovenska javnost prepriča o de-janskem poteku stvari, o katerih je do sedaj slisala le posredno. S tem bo tudi kritika morala stopiti na tla solidnejših argumentov. Predvsem pa je objava teh dokumentov namenjena tistim Slovincem, ki čutijo neizogibno po-trebo po izgraditvi slovenskih narodnopolitičnih ciljev ter po skupni in odkriti narodni politiki, v kateri bo skoraj po dvajsetih letih tudi po-buda in kontrole od spodaj zopet igrale vlogo, ki ji gre.

Vabimo vse Slovence, tudi tiste, ki so nam doslej nasprotovali, da izra-zijo svoja mnenja in pripombe za nazaj ter predloge za naprej. Želimo dose-či tvorno politično sodelovanje kar najširših krogov našega naroda za bla-gor slovenske domovine. Vložimo v to delo ves naš trud, da velike odločitve, ki jih bo prinesla bodočnost doma in v svetu, ne bodo več našle našega na-roda tako nepripravljenega, kot so ga predvsem zaradi nerazodiscenega last-nega slovenskega programa presenetile dosedanje.

Jože Špindler
predsednik

AKCIJSKI ODBOR
ZA ZEDINJENO IN SUVERENO
SLOVENSKO DRŽAVO
V RIMU.

Dr. Otril Žebot
tajnik.

DOKUMENT ŠT. 1

"Znamenje ob poti" št. 1, april 1946, in "Slovenska država", Vestnik AO za ZSSD, št. 1 z dne 1. V. 1946, sta objavila:

"Slovenske narodnopolitične osnove.

Obveščamo Slovence v svobodnem svetu, da se je osnoval "Akcijski odbor za zedinjeno in suvereno slovensko državo" z namenom, da sproži in začasno vodi vseslovensko gibanje za uresničenje naslednjih temeljnih slovenskih narodnopolitičnih točk:

1. Zedinjenje vseh Slovencev in vsega slovenskega narodnega ozemlja, ki so ga mirovne konference 1919 razdelile med Jugoslavijo, Italijo, Nemško Avstrijo in Madžarsko.

2. Obnovitev suverene slovenske države, v katero naj bodo na osnovi narodnostnega, gospodarskoprometnega in reparacijskega načela obenem s strnjeno slovenskim ozemljem vključeni tudi narodnostno mešani obrobni kraji/zapadna obala Istre, Trst, Gorica, Trobiž, Šmohor, Beljak, Celovec, Lignica, Račgona in Monoster/, ki skupno s strnjjenim slovenskim ozemljem tvorijo zaokroženo neposredno gospodarskoprometno zaledje tržaške luke.

3. Osvoboditev slovenskega ljudstva od vsakega nasilja in ustrahovanja, da bo moglo v polni svobodi najti najprimernejšo demokratično obliko svoje vladavine.

4. Italijanska, avstrijsko-nemška in ogrska narodna skupina avtohtonega izvora v narodnostno mešanih obrobni krajih bodo v slovenski državi uživale enakopravnost s slovenskim narodom.

5. Vprašanje vključitve slovenske države v kakršnokoli širšo zvezno skupnost ali nobeno, ostane pridržano demokratični odločitvi suvereneega ljudstva in svobodnim sporazumom med zainteresiranimi državami.

Bomo vse Slovence v svobodnem svetu, da se duhovno povežejo v to vseslovensko gibanje, da bomo pripravljeni na čas slovenskega odrešenja.

Akcijski odbor za ZSSD "

DOKUMENT ŠT. 2

Dne 19. marca 1946 je bila članom medzavezniške preučevalne komisije, ki je bila poslana na Primorsko, vročena naslednja spomenica Akcijskega odbora za ZSSD:

"Akcijski odbor za zedinjeno in suvereno slovensko državo smatra za svojo dolžnost, da Vas kot člana zavezniške misije, ki naj na kraju samem preuči osnove, na katere naj bi se oprla nova politična razmejitev med italijanskim in slovenskim narodnim ozemljem, opozori na naslednja dejstva:

1. Neposredno prizadeti stranki v vprašanju, ki ga preučuje zavezniška komisija, sta slovenski in italijanski narod. Drugi činitelji, ki sedaj nastopajo v tem vprašanju, so pritegnjeni vanj le zaradi sedanjih vojnih ali svetovnopoličnih okoliscin.

2. Med obema neposredno zainteresiranimi strankama je slovenski narod tisti, ki je pri vprašanju te razmejitve mnogo bolj živiljenjsko prizadet kot pa italijanski. Po Slovencih strnjeno naseljeni del spornega ozemlja predstavlja dobro četrtino celotnega slovenskega narodnega prostora in prebivalstva, zlasti se, ako izločimo umetne sadove nasilnega razslovenjevanja v dobi italijanskega gospodstva med leti 1919 in 1943. Po drugi strani pa živi italijanski element tega ozemlja le v nekaterih narodnostno mešanih jezikovnih otokih prav na robu strnjjenega slovenskega ozemlja ter predstavlja le zelo majhen odstotek italijanskega narodnega občestva (okrog 0,5%). To dejstvo naj bi bilo že samo po sebi zadosten razlog za priključitev spornih mešanih jezikovnih otokov, ki jih ni mogoče narodnostno razmejiti, Sloveniji.

3. (V tej točki podaja spomenica zgodovinski resume spornega vprašanja ter ugotavlja, da že številčno razmerje obeh narodov izključuje kakršnokoli vojno-strateško nevarnost za Italijo od strani Slovencev, kar se za nasproten primer iz tega zgodovinskega prikaza in številčnega razmerja ne da dokazati).

4. V sedanjem svetovnopoličnem položaju se ta izrazito slovensko italijanski razmejitveni problem kaže v nenaravni in prisiljeni obliki svetovnopoličnega trenja med dvema velikima vplivnostnima področjema v Evropi, to je med zapadnim demokratskim svetom na eni in vzhodnim komunističnim na drugi strani. Zaradi tega je pravična in pristna slovenska težnja po pridobitvi omenjenega slovenskega ozemlja in njegovih mesanih jezikovnih otokov na njegovem obrobju neizogibno potisnjena na področje sovjetskega imperijalističnega interesa, med tem ko pa italijanski napori, katerih cilj je zopetna pridobitev tega ozemlja za Italijo, brez posebnih težav vežejo te svoje interese na obrambne težnje zapadnih demokracij. Prav posebno pa bi nepoučena svetovna javnost utegnila postati žrtev tega usodnega in prisiljenega popačenja slovensko italijanskega razmejitvenega vprašanja.

5. Popolnoma izven dvoma je dejstvo, da je treba smatrati slovenski narod za najbolj nesrečno žrtev druge svetovne vojne in njenih pogubnih posledic za srednjo in vzhodno Evropo.

Že mirovna konferenca l. 1919 je razdelila Slovenijo med štiri različne države. Po napadu osi na Jugoslavijo pa je bil slovenski narod dejansko razcepljen v sedem različnih okupacijskih in aneksijskih področjih, od katerih so tri padla pod nemško, dve pod italijansko in dve pod madžarsko oblast. V vsakem teh področjih so se oblastniki trudili, da bi čim bolj uničili slovenski človeški in materialni potencial. V prvi vrsti so korenito odstranili skoraj vso vodilno plast naroda. Tako je slovenski narod med vojno izgubil iz svojih rok ključ svoje lastne usode. Iz tega katastrofalnega položaja, v katerega je bila Slovenija vržena s to vojno, se je izoblikovala naslednja usodna dilema, pred katero je druga svetovna vojna postavila slovenski narod z ozirom na tak ali drugačen izid:

a/ Ako zmaga os, bo slovenski narod enostavno zbrisan z zemeljskega obličja in cez slovensko narodno grobišče bi se dokončno zgradil "nemški most do Jadrana", kar so Nemci zasnovali že skoraj pred sto leti.

b/ Ako bodo zmagali zavezniki, pa bo Slovenija verjetno prepuščena "sovjetskemu vplivnostnemu področju" z vsemi posledicami, ki iz tega dejstva nastanejo za sleherni zahodno usmerjeni katoliški narod, kakor je slovenski.

Dogodilo se je drugo. Ker so se izjelovili vsi obupni poskusi, da bi Slovenijo rešili za demokratični zapad, je slovensko ozemlje, z izjemo Koroške in dela Jadranskega Primorja, padlo pod "sovjetsko vplivnostno področje", kjer slovenski narod sedaj že eno leto proživlja Kalvarijo svoje pet let trajajoče tragedije, ki se je začela aprila 1941.

Neogibno je, da jav taksnih okoliscinah hrusa sovjetske propagande odločno prevpil vsak pristni slovenski glas in da je totalitaristični komunistični terorizem neusmiljeno prepredil vsakršno drugačno izražanje slovenskih narodnih težanj po slovenskem Primorju kakor pod krilatice "Titove Jugoslavije".

6. Člani zavezniške misije, ki so imeli nalogo na kraju samem preiskati vprašanje slovensko italijanske razmejitve, bodo morali biti bistri psihologi, da bodo za umetnim in nasilnim hrupom sovjetske in titovske propagande ter pritiska (kakor tudi za nič manj hrupno in neobjektivno italijansko protipropagando) mogli ugotoviti neslišne udarce slovenskega narodnega srca, ki je redi tako težkega trpljenja že skoraj otopeno. Le da bodo mogli oni ugotoviti, da bodo lahko vedeli, kje je jedro celotnega problema in kaj o njem misli, čuti in želi tisti narod, ki je na njem najbolj življenjsko prizadet: to so Slovenci.

Da bo resnična volja slovenskega naroda mogla prodreti iz hermetično zaprtih src ustrahovanega ljudstva, morajo biti najprej ustvarjeni pogoji, v katerih se bodo Slovenci čutili svobodne pred vsakim strahom in nasiljem. Potem bo vsakdo lahko ugotovil popolnoma soglasne in pristne težnje slovenskega naroda, ki so v splošnem naslednje:

Slovenci zahtevamo le, naj se enkrat za vselej odstrani in popravi zgodovinska krivica, storjena slovenskemu narodu takrat, ko je bil podjarmljen in razkosan na štiri države, izmed katerih so tri hotele Slovenca mostavno uničiti.

Zahtevamo, da nam bodi dovoljeno v bodočnosti živeti vsem skupaj, k smo nekoč v starodavnih časih živeli v naši demokratični Kerantanski državi, ko si je slovensko ljudstvo svobodno volilo svoje lastne kneze na

Gospodstvenem polju severno od Celovca. Mi hočemo znova živeti v svobodni in zedinjeni Sloveniji, ki naj v svojih mejah obsega celotno strnjeno slovensko ozemlje kakor tudi (nasilno razslovenjene ter umetno ponemčene ali poitalijanšene, kolonizirane) mešane narodnostne otoke na obrobnem pasu: mesteca ob istrski obali, Trst, Gorico, Beljak in Celovec.

Na ta način zedinjena Slovenija, ki bi se razprostirala prav na zaskroženem, neposrednem gospodarsko-prometnem zaledju glavnega srednje in vzhodnoevropskega pristanišča Trsta, naj postane nova suverena država. Samo taka slovenska državna tvorba s Trstom kot gravitacijskim središčem kakor tudi z vsem svojim edinstvenim omrežjem prehodnih prometnih zvez, ki preko Slovenije vodijo v vse smeri proti in iz srednje ter vzhodne Evrope in se združujejo v Trstu, bo mogla rešiti naravno pomorsko funkcijo Trsta in nepristransko posredovati promet med celotno srednjo in vzhodno Evropo, ki je zainteresirana na neoviranem pomorsko-trgovskem prometu s prostanim svobodnim svetom "onstran morja".

DOKUMENTA ŠT. 3 in 4.

AO za ZSSD je 27.4. oz. 2.5.1946 poslal ministroma Byrnesu in Bevlenu ob priliki prve konference štirih zunanjih ministrov v Parizu aprila in maja 1946 naslednji dve brzojavki:

— "Slovenski narod apelira na Vas, da bi rešili problem Trsta in srednje Evrope na edino pravičen in smotren način, t.j. kot naravno povezan z nastankom zedinjene in suverene slovenske države, katere ozemlje — Julijska Krajina, jugoslovanski del Slovenije in Koroska — tvori zaskroženo neposredno gospodarsko in zemljepisnopolitično zaledje Trsta kot srednjeevropske luke".

— "Sklicujoč se na naš memorandum amerišškemu in angleškemu članu preučevalne komisije na Primorskem in na našo nedavno brzojavko na Vaš naslov, izražamo obzvelovanje slovenskega naroda, ker mu ni bila dana prilika, da bi bil zaslišan po svojih lastnih svobodnih predstavnikih pred odločitvijo v vprašanju Trsta, katero med vsemi prizadetimi narodi življenjsko najbolj prizadeva ravno Slovence. Ponavljamo slovenski apel, naj se ne zgodi, da bi bilo slovensko ozemlje znova razkosano med različne države. Trst sam brez Slovenije v njeni celoti ne more izpolnjevati svojih srednjeevropskih nalog, ker obe glavni prometni žili med Trstom in srednjo Evropo tečeta po sredi skozi Slovenijo. Edina naravna rešitev je neodvisna državna tvorba, ki bi obsegala Trst in vse njegovo slovensko zaledje".

DOKUMENT ŠT. 5

Dne 31. maja 1946 je AO poslal istim zunanjim ministrom ob priliki njihove druge pariške konference junija in julija 1946 naslednji

memorandum

o tržaškem vprašanju in vprašanju severnega Jadrana, neslovljen na zavezniske vlade.

(Predlogi AO za Združeno in suvereno slovensko državo).

I. Na nedavni pariški konferenci štirih zunanjih ministrov (aprila in maja 1946) se je vprašanje Trsta in njegovega spornega severnojadranskega zaledja, ki je pripadalo Italiji (po 1866 oz. 1919) obravnavalo zgolj kot izključno mejni problem med Italijo in Titovo Jugoslavijo, ki naj bi se rešil z razdelitvijo spornega ozemlja na temelju "narodnostnega načela".

Štiri različne razmejitvene črte — svojo črto je potegnila vsaka štiri delegacij, ki so sestavljale medzaveznisko preučevalno komisijo, poslano na kraj sam — so bile predložene štirim ministrom v pretres in odločitev. To dejstvo je značilno že samo po sebi in dokazuje, kako je že "a priori" težko, ako ne sploh nemogoče, rešiti to vprašanje na zadovol-

Jiv način po načelih "narodnostne" delitve spornega ozemlja med Italijo in Titovo Jugoslavijo.

II. In resnično to vprašanje po našem mnenju ni enostavno omejeno le na goli krajevni obsejni problem. Vprašanje Trsta in celotnega spornega, pod italijanskim gospodstvom se nahajajočega severnojadranskega prostora predstavlja povzročitelj treh različnih vidikov, ki vsi označujejo to vprašanje kot le del širšega problema, problema razsežnejšega ozemlja, ki bi ga lahko imenovali "Slovensko narodno ozemlje z njegovim narodnostno mešanim obrobjem" ali pa "zaokroženo neposredno gospodarsko zaledje tržaškega pristanišča", oziroma se kot "zemljepisno-politično zaokrožen severnojadranski prostor". Vsako teh poimenovanj označuje približno isti prostor z enega izmed navedenih vidikov, ki se sami od sebe vsiljujejo opazovalcu in preučevalcu spornega ozemlja okoli Trsta in ga vežejo v omejeni razsežnejši prostor. Ti trije vidiki enega in istega ozemeljskega problema so: narodnostni, gospodarski in zemljepisno-politični.

III. Narodnostni vidik spornega ozemlja "Julijske Benečije" izhaja iz dejstva, da je področje narodnostno mešano in sicer zavzemajo Slovenci (in Hrvatje v južni Istri) kot največja in strnjeno naseljena skupina vsaj tri četrtine ozemlja, Italijani žive v narodnostno mešanih mestih na zahodni obali Istre, v Trstu (62%) in Gorici (50%), končno pa so Furlani strnjeno naseljeni v jugozahodnem delu pokrajine (jugozahodno od erte Gorica, Ločnik, Sagrado, Ronchi, Tržič) ter meje na njegovo severozahodno obrobno ozemlje (vzdolž erte Gorica, Kojško, Dobrovo, Dolenje, Praprotno, SV. Peter, Torjan, Fojda, Ahten, Neme, Gorjani, Brao, Razija, Bovec, Neborjet, Pontabelj).

Po zadnjih veljavnih predvojnih uradnih štetjih in čerkvenih podatkih so predstavljale omenjene narodnostne skupine na spornem ozemlju obreznega področja (približno) sledečo moč:

Slovenci (in Hrvatje v Istri) 600.000

Italijani 300.000 (od katerih je bilo 40.000 priseljencev iz Italije)

Furlani 80.000

Ker se tiče italijanskega prebivalstva "Julijske Benečije", je treba pripomniti, da v veliki večini predstavlja potomce kolonizatorjev in trgovcev iz Beneške republike, ki se se tod naselili v toku stoletij. V tem zgodovinskem dejstvu je iskati poglavitni razlog, zakaj so Italijani tega področja naseljeni samo v narodnostno mešanih mestnih otokih, ki vsi, razen Gorice, leže ob morju.

Ljudskih štetij po prvi svetovni vojni ni moči jemati kot sodila za določevnje resničnega narodnostnega ustroja pokrajine, kar je bila narodnostna diferencijacija prebivalstva enostavno opuščena in ker se je po 1. 1921 v Primorju izvajala nacrtna in postopna italijanizacija tega področja z najrazličnejšimi prikladanimi sredstvi (gosp. ševanje naseljevanja Italijanov iz kraljevine, nasilno izseljevanje in deportiranje Slovencev, poitalijanecvanje rodbinskih imen, poitalijanecvanje sol in vseh področij javnega življenja, itd.). Ljudske štetje pred prvo svetovno vojno pa so nesprotno izvrševali krajevni uradniki, ki so bili v mešanih krajih Avstrijskega Primorja večinoma Italijani po rodu.

Ta narodnostni vidik spornega področja povezuje sporno ozemlje z njegovim narodnostno strnjanim slovenskim zaledjem, ki je politično trenutno razdeljeno med Italijo (Julijska Krajina), Jugoslavijo (prejšnja jugoslovenska pokrajina Dravska banovina — sedaj pod Titom preimenovana v "Ljudsko republiko Slovenijo"), med Avstrijo (južni del Koroske) in Madžarsko (ozi vzhodni pas slovenske pokrajine Prekmurje okrog St. Gottharda in do reke Rabe).

Gospodarski vidik spornega področja pa ima svoje težišče v tržaškem pristanišču, posebno odkar je to postalo poglavitni izhod na morje za vso srednjo Evropo, in v odgovarjajočih prometnih poteh in zvezah, ki potekajo iz Trsta noter v njegovo srednjeevropsko zaledje (Trst — Ljubljana — Zidani most — Zagreb — Pragersko — Budimpešta — Maribor — Dunaj — Praga, Bratislava / itd.; Trst — Gorica — Jesenice — Beljak / München, Dunaj / itd.); Trst — Udine — Trbiž — Beljak — itd.). Ta poglavitni gospodarski vidik tega področja določa njegovo funkcionalno povezanost v širši prostor, ki so ga uvodoma označili kot "zaokroženo neposredno gospodarsko zaledje tržaškega pristanišča" in ki se približno krije s pred označenim "slovenskim narodnim ozemljem z narodnostno mešanim obrobjem" in sicer iz enostavnega razloga,

ker vse poti iz Trste v srednjo Evropo teko preko slovenskega ozemlja in morejo preko njega neposredno doseči srednjo Evropo, kamor so namenjene. Dalje je ravno slovensko zaledje pred prvo svetovno vojno preskrbovalo Trst s potrebnimi dnevnimi življenjskimi potrebščinami ter s sorazmerno primernejšo in najbolj priročno delovno silo. Primorje samo ni sposobno zadostiti tema dvema temeljnima potrebama. Poleg tega lahko slovensko zaledje kot Trstu najbližji gospodarski kompleks, ob urejenih gospodarskih in političnih pogojih participira na tržaskem prometu s 30 do 40% kot je to bilo pred prvo svetovno vojno.

v. Zemljepisno politični vidik spornega področja pa temelji v dejstvu, da je to področje bistveni sestavni del širšega prostora (ki se ozemljensko približno krije z onima v točkah III. in IV.), na katerem je zainteresirana vsa Evropa in sicer iz sledečih naravnih dejstev:

a/ Severnojadranski prostor je edini predel Evrope, kjer se srečujejo in stikajo vse štiri velike evropske plemenske skupine (Germani, Slovani, Romani in Ugrofini).

b/ Preko tega istega prostora vodi poglavitna in najkrajša celinska pot od zahoda na jugovzhod Evrope in naprej do bližnjega Vzhoda. To zvezo posreduje nekaj cestnih prehodov in dve železniški progi (Francija — Švica — Severna Italija — Trst — Ljubljana — Zagreb, itd. in Francija — Nemčija, Švica — Beljak — Ljubljana — itd.), ki se združita v Ljubljani. Prva izmed njiju je edina, ki nikjer ne prečka nemškega ozemlja.

Ti dve značilnosti označujeta to področje kot "Zemljepisnopolitično zaokroženo severnojadranski prostor".

VI. Potem, ko sta germanska verolomnost in nadmoč uničila slovensko Karantanijo, to prvo in edino naravno politično tvorbo na severnojadranskem prostoru, sta nemški in poznejši italijanski imperijalizem ravnala s tem prostorom tako kot so jima narekovala njuni nasprotujoče si težnje. Kar je bil slovenski narod kot avtohtono ljudstvo in odločujoči dejatelj tega pristno njegovega in lastnega narodnega ozemlja popolnoma izločen, zato je ta prostor — tako kot "zemljepisnopolitično zaokroženi severnojadranski prostor" kakor tudi kot "zaokroženo neposredno gospodarsko zaledje trzaskе luke" (od njenega nastanka v drugi polovici 18. stoletja naprej) — postal terišče stalnih imperijalističnih trenj in eden najbolj razburkenih spornih predelov Evrope.

V glavnih potezah je mogoče politični razvoj (v skladu ali v nasprotju z razloženimi tremi istocasnimi njegovimi vidiki) tega narodnostno gospodarsko in zemljepisnopolitično zaokroženega področja ob Severnem Jadranu prikazati v sledečih deveterih poglavitnih obdobjih:

1. Preseljevanje narodov je na ves ta prostor privedlo Slovence kot novo samorodno prebivalstvo tega prostora. Dobrih dvesto let potem so Slovenci tudi politično obvladovali celotno ozemlje v okviru svoje Karantanske države, katere osrčje je bila sedanja Koroška. (Ta prva politična tvorba in doba tega prostora je svetu poznana najbolj po obredu ustoličevanja koroških knezov na Gosposvetskem polju, kajti ta obred je eden najbolj slovitih primerov uradne simbolistike zgodnje demokracije).

2. V 10. stoletju so Nemci razširili svojo politično nadoblast na celotni severnojadranski prostor, kar je rodilo kot zgodovinsko posledico postopno uničevanje Slovencev in skrčevanje slovenskega narodnega ozemlja od severa proti južni Koroški, to je do ene tretjine prvotnega slovenskega narodnega prostora.

3. V začetku 19. stoletja je Napoleon I. ob sovornem Jadranu ustanovil samostojno državo Ilirijo kot vmesno državo med Avstrijo in takratni italijanskimi državami. Po padcu Napoleona si je avstrijsko cesarstvo pridobilo nazaj to ozemlje, toda ilirska državna tvorba je kot formalnost obstajala do l. 1848.

4. V drugi polovici 19. stoletja so Nemci odkrito razglasili svojo

namero, zgraditi svoj narodnostni "most na Jadran". V zvezi s to namško namero je londonska "Balkan Review" (June 1919, p. 399) označila slovensko ozemlje kot "... naravno trdnjavo, ki zapira Nemcem dostop do Jadranskega morja... in tako do Sredozemskega morja". Prva posledica tega zavestnega nemškega narodnostnega pritiska v smeri obale severnega Jadrana, je bila znana nasilna ponemčevalna gonja v slovenski južni Koroski in južni Štajerski, ki so jo načrtno uprizarjali vsotrozi do 1. 1918.

5. L. 1866 je tuji politično zedinjena Italija začela prodirati na vzhod v severnojadranski prostor in sicer zavoljo njenih zvez s Prusijo, ki je tistega leta premagala Avstrijo. Na podlagi mirovnih določil, ki jih je Prusija vsilila Avstriji, je Italija dobila Furlanijo in skrajni zahodni del slovenskega ozemlja ("Beneško Slovenijo"). To je bilo prvo slovensko ozemlje, ki je prišlo pod italijansko oblast na vdiralnem pohodu Zedinjene Italije v severnojadranski prostor.

6. Z "londonskim paktom" 1. 1915 in z nemško avstrijskim porazom 1. 1918 je zavezniška Italija, zaključujoč drugo obdobje svojega pohoda proti vzhodu, temeljito vdrla v ta prostor (prvikrat po gospodstvu nekdanjega rimskega imperija nad severnim Jadranom) s tem, da je zasedla celotno nekdanje Avstrijsko Primorje in še kos Kranjske in Koroske, ostali deli slovenskega ozemlja pa so bili razdeljeni med Nemško Avstrijo (Koroska), Jugoslavijo (slovenske pokrajine Kranjska, Štajerska in Prekmurje), majhen kos Prekmurja pa je še nadalje ostal pod madzarsko oblastjo. To dejstvo pomeni neko posebnost, ker predstavlja prvi zgodovinski poskus rešiti problem severnojadranskega prostora z njegovim razkosanjem med imperijalistične tekmece za njegovo posest. Samorodni slovenski narod je moral plačati etnično ceno tega poskusa, ki je uničil gospodarske in zemljepisno-politične funkcije tega prostora.

7. Druga svetovna vojna je vprašanje Severnega Jadrana nanovo načela. V prvem obdobju (po nemškem in italijanskem vpadu v Jugoslavijo v aprilu 1941 do italijanske kapitulacije v septembru 1943) je politični polc-zajet prostor določil tajni sporazum Ciano-Ribbentrop, sklenjen na Dunaju (april-maj 1941), v smislu katerega je največji del Jugoslaviji pripadajočega slovenskega ozemlja dobila Nemčija (vso Štajersko in polovico Kranjske), najmanjši del je pripadel Madžarski (Prekmurje) in tretjina (tako imenovana Ljubljanska pokrajina) pa fašistični Italiji, ki je tako prodrle globoko v slovensko zaledje Trsta in je s tem zaključila tretje obdobje pohoda za zavojevanje slovenskega ozemlja kot ključne postojanke za dominacijo nad srednjo Evropo in Balkanom.

8. Po kapitulaciji Italije jeseni 1943 je politična usoda celotnega severnojadranskega prostora prišla zopet in izključno pod oblast ene same imperijalistične sile, ki je bila tokrat velika Nemčija. Ustanovljena je bila posebna upravna enota pod imenom "Operationszone Adriatisches Küstenland", ki je obsegala videmsko pokrajino, "Julijsko Benečijo" in "Ljubljansko pokrajino" ter ji je kot guverner stal na čelu koroski gauleiter Rauner. To je bil posnetek po Napoleonovi Iliriji poton neke vrste personalne unije. Toda posnetenje Ilirije je bilo seveda navidezno, kajti za njim se je skrivala v resnici stara nemška namera "mostu do Jadrana".

9. Zavezniška zmaga nad Nemčijo je preprečila ta drugi nemški poskus prodrati na Sredozemsko morje (potom radikalnega sestopa na Jadran), preden je mogel biti zmagovito uresničen. Istoglasno pa je nemški poraz odprl vrata za poskus nove nasilne politične rešitve tega vprašanja, da se namreč celotno področje ob severnem Jadranu vključi v po sovjetih obvladovano Titovo Jugoslavijo. Proti temu načinu reševanja trojnega problema severnega Jadrana pa Italija vztraja na razdelitvi ozemlja pod prejšnjo "narodnostnega načela", kajti Italija kot premagana sila tokrat ne more, kakor 1. 1915 in 1919 kot članica tedanjih "petih velikih" svojih zahtev po Julijski Benečiji utemeljevati odkrito z imperijalno-političnimi argumenti. Na mirovni konferenci 1. 1919 je Italija celo zavracala "Wilsonovo" ordo z argumentom, da je Julijsko Benečijo gospodarsko nedeljiva enota in da tvori najmanjše potrebno zaledje za Trst, in je zahtevala "naravnost", to je strategične oz. enostavno imperijalno-politične meje. Italijanski trgovski krogi pa so med prvo svetovno vojno težili se za večjim

delom slovenskega ozemlja, za njegovo večjo polovico, in so šli prav do Savinje, z namenom, da bi tako razširili "svoje" zaledje Trsta. Dalje so hoteli dobiti celotno dolžino važne železniške proge Trst - Gorica - Bohinj - Jesenice - Avstrija, in končno bi bili radi dospeli do slovenske metalurgijske industrije na Jesenicah ter do slovenskega premoga v trboveljskem premogovnem bazenu. Sedaj so vse take in podobne gospodarske imperijalno-politične težnje in nagibi na italijanski strani stopili za novo "etnično zagrinjalo.

In sredi teh dveh nespravljivih trenutnih stališč, ki ju zavzemata Titova Jugoslavija in Italija, se pariški konferenci štirih zunanjih ministrov v aprilu in maju 1946 ni posrežilo najti kakršne koli rešitve severnojadranskega vprašanja.

VII. Poskus zadovoljivo rešiti vprašanje spornega ozemlja Julijske Benečije, ki je po prvi svetovni vojni prišla pod Italijo, smatrajoč ga zgolj kot lokalni mejni problem med Italijo in Titovo Jugoslavijo, ki se naj reši v smislu načela stroge lokalne narodnostne delitve, mora propasti iz dveh razlogov:

a/ Dočim je namreč mogoče potegniti približno jasno in pravično narodnostno mejo med slovenskim delom pokrajine in meo Furlanijo (tik na podnožju kraske planote, med Gorico in Trzinom, na jugu in na podnožju alpskega predgorja približno vzdolž črte Gorica, Čedad, Tarčent, Gemin, Pontebe in dalje proti severu), pa je nasprotno docela nemogoče potegniti kakršno koli delitveno narodnostno črto med Slovenci (in Hrvati v Južni Istri) na eni strani in Italijani, ki živijo v narodnostno mešanih mestih na obali (zahodna Istra in Trst) in v Gorici, ki so vsa odrezana od italijanskega matičnega ozemlja s stranjenimi slovenskimi naselji. Ta nemožnost se je jasno pokazala pri vseh štirih črtah, ki jih je predložila medzavezniska preučevalna komisija.

b/ Poskus potegniti kakršno koli mejno črto na strogo lokalni in doledni narodnostni osnovi (v skladu s postavljenim kriterijem, da naj ostane znotraj vsake mejne črte "čim manjše stavilo manjšin"), bi nadalje razdelil spredaj označeno gospodarsko in zemljepisno politično enoto pokrajine in širšega severnojadranskega prostora, kot je razloženo v II., IV. in V. poglavju. Črta, ki jo je predložila francoska delegacija medzavezniske preučevalne komisije v Julijski Benečiji, ki trdi, da skuša do skrajnosti ustrezati čistim narodnostnim načelom (pa čeprav pušča narodnostno mešano Gorico in Trst z vsemi slovenskimi naselbinami, ležečimi zahodno od tod, enostavno Italiji), to na prvi pogled dokazuje.

VIII. Teda je preostaja edini način, da se reševanje problema spornega primorskega ozemlja izogne slepi ulici strogo narodnostnega načela s tem, da se poleg krajevno narodnostnega načela in sodila soupostavijo kot soodločujoči čini tudi narodnostni, gospodarski in zemljepisno-politični vidiki severnojadranskega prostora kot nedeljive celote. To pa nujno narokuje neke vrste "tretjo rešitev" celotnega stranjenega prostora, v nasprotju z delitvijo primorskega ozemlja po "narodnostnem" načelu ter v nasprotju z enostransko nasilno politično podreditvijo tega ozemlja enemu iz med velikih imperijalističnih tekmecev za njegovo posest.

Čim se ozko krajevno narodnostno načelo primerno dopolni z narodnostnimi, gospodarskimi in zemljepisno-političnimi vidiki širšega severnojadranskega vprašanja in se logično sprejme politično načelo "tretje rešitve", je pa treba ugotoviti, na kolikerni ozemeljski obseg naj se ti čini nanašajo, da se Trst in severnojadranski prostor usposobita v največji možni meri za zopetni prevzem prvotnih in narevnih gospodarskih in zemljepisno-političnih nalog.

IX. Tako je z upoštevanjem razsežnejšega narodnostnega vidika celotnega severnojadranskega prostora, ki ta prostor označuje kot "Slovensko narodno ozemlje z narodnostno mešanim obrobjem", je zadovoljiva rešitev vprašanja s tega njegovega vidika docela evidentna. Ako se dandanes toliko govori o zgodovinski nujnosti osvoboditve celo kolonijalnih narodov potem ni mogoče odrekati pravice do najpreprostejšega zedinjenja in samo

odločitvo miroljubnemu slovenskemu narodu z njegovo zares visoko in široko ljudsko kulturo (nobenih analfabetov, prvenstvo v knjižni produkciji pred Italijo in celo pred Nemčijo).

Ako bi od slovenskega narodnega ozemlja odrezali "njegov narodnostno mesano obrobná predela", bi s tem samim nujno odrezali od Slovenije tudi občezne dele njenega narodnostno strajenega ozemlja; na vsak način pa veliko več, kakor pa bi se zgodilo v nesprotnem primeru, t. j., ako bi Italija in Avstrija morali odstopiti narodnostno mesane predela tega prostora. Takšna okrnitev slovenskega ozemlja bi pomenila veliko krivico nad malim narodom, ki nima niti dveh milijonov duš in živi na ozemlju le 26.000 kvadratnih kilometrov in čigar obrobje je narodnostno mesano kot posledica stoletnega nasilnega razslojenjevanja, načrtno izvajanega z nemškimi in fašističnimi nasilnopolitičnimi sredstvi.

Pa se več. Gre za pravečati obstoj slovenskega naroda kot takega, ker bi zares kot narod ne mogel živeti brez že itak minimalnega prostora, ki ga tvori sedanje slovensko narodno ozemlje z južno Koroško in Jadranskim Primorjem. Z gospodarskega vidika posebej, je slovensko ozemlje bistveno navezano na tržaško pristanišče, pa ne le zaradi stoletnih prometnih zvez, temveč zaradi svojega gospodarskega potenciala in socialnega ustroja. Zato je Trst dobil naziv "pljuca Slovenije". In obratno, slovensko ozemlje ni le naravni rezervoar in preskrbovalec Trsta z vsakdanjim živežem in z relativno najprikladnejšo delovno silo, marveč je dajalo v dobi pred prvo svetovno vojno dobro tretjino vsega njegovega prometa. In kakor ni mogoče za daljši čas Antwerpena odrezati od Belgije, Amsterdama od Holandije ali Gdanska od Poljske, tako bi bilo protinaravno in kruto, ako bi Trst odtrgali od njegovega neposrednega, strnjjenega slovenskega zaledja. Naroda ni mogoče pustiti razkosanega na narodnostno in gospodarsko tako unicevalen način kot bi se v tem primeru zgodilo s Slovenci; po drugi strani pa Trst kot pristanišče in mesto ne more uspevati, ako je politično odtrgan od slovenskega zaledja.

Zaradi tisočletnega nemškega pritiska na Severni Jadran so Slovenci izgubili dve tretjini svojega prvotnega narodnega ozemlja (med ōrto Salzburg - Linz - Wien in med južno Koroško). V zadnjih sto letih so bili radi angermanske usmerjenosti avstrijske imperijalge politike nasilno ponemeni nadaljni kosti slovenskega ozemlja na Koroškem in Štajerskem (predvsem mesta in industrijska središča) in ista politika je tudi preprečevala politični, kulturni, gospodarski in politični razvoj slovenskega naroda. V razdobju od druge svetovne vojne je avstrijska republika nadaljevala z isto ponemencevalno politiko na Koroškem, fašistična Italija pa je v tem času nasilno poitalijancevala slovensko Primorje, dočim je Madžarska storila vse za pomadžarjenje Slovencev v slovenskem Porabju.

V drugi svetovni vojni je bil tudi drug preostali jugoslovanski del Slovenije v celoti razkosan in njeni deli enostavno priključeni Nemčiji, Italiji in Madžarski. Nemci so uradno objavili svojo namero, da bodo "to okrajino naredilo nemško"; skoraj polovica Slovencev je bila deportirana, vržena v zapore ali koncentracijska taborišča od Nemcev, Italijanov in Madžarov; visok odstotek Slovencev je bil zverinsko pomorjen ali pa je umrl zaradi posledicah nečloveškega ravnanja z njim. In k vsemu temu je treba dodati se komunistične morije v nameri, da se "likvidira" se preostala vodilna narodna plast, da se s tem pripravijo tla za sovjetizacijo tega najbolj zadržano usmerjenega slovenskega naroda. In ta sovjetizacija je sedaj v polnem teku.

In vzlic vsemu temu ta narod nose počeči. Pri novembrskih volitvah 1945, pri katerih je bila postavljena samo ena lista, je bil Tito v Sloveniji poražen vsaj s 70%. Toda do neskončnosti se tej zgodovinski tragediji ta samorodni narod, bivajoč na tem strašnem severnojadranskem prostoru, ne more upirati. Ako civilizirani svet konec koncev ne bo pomagal Sloveniji v njenih težnjah, da se odredi teh stalno se ponavljajočih razkosavanj in zunanjega pritiska od treh strani, potem bi kmalu utegnil nastopiti čas, ko bodo Slovenci hodoč noseč morali opustiti ta svoj tisočletni neenaki boj za dosego svoje "stare pravde" in za narodno samoodlobo kot samoroden narod severnojadranskega prostora.

Komu bi koristil tak zlom samorodnega naroda na severnem Jadranu? Gotovo ne pomirjenju tega prostora kakor tudi ne varnosti Italije. Kateri narod naj bi za Slovenci prevzel njihovo zgodovinsko posredovalno in izravnavalno vlogo na severnojadranskem prostoru in v zaledju tržaškega pristanišča? Nemci? Italijani? Ali morda kako neznanosovjetsko kolonialno ljudstvo ali pleme kakor se je to zgodilo vzdolž avstrijsko madarske meje? To vprašanje se samo po sebi poraja in zahteva konkreten odgovor.

In zato so po našem mnenju tudi miroljubni mednarodni činilci sami zelo zainteresirani na narodnostni ohranitvi slovenskega naroda, na njegovem gospodarskem ojačenju in politični utrditvi, kajti vsaka oslabilitev slovenskega narodnega položaja bi imela za edino posledico, da bi se še bolj povečala zemljepisnopolitične trenja na severnojadranskem prostoru. Historia docet.

X. Tako prihajamo do zaključka, da je ozemeljska in politična izpolnitev teženj Slovencev kot poglavitnega narodnega telesa na severnojadranskem prostoru naravna rešitev severnojadranskega vprašanja tudi z njegovega poglavitnega zemljepisnopolitičnega vidika.

XI. Kar se tice gospodarskega vidika severnojadranskega prostora, pa se zdravi čut kaže, da bo Trst spogleden za nemoteno izpolnjevanje svoje naloge kot srednjeevropsko pristanišče le tedaj, ako se bo nahajal v okviru istih političnih meja skupno s celotnim svojim neposrednim tranzitnim in dobaviteljskim zaledjem, t.j. z vsemi tistimi pokrajinami, ki so se po svoji naravi poklicane, da preskrbujejo Trst z vsemi življenjskimi potrebščinami in pa z relativno najprikladnejšo delovno silo, ter s tistimi, preko katerih bo Trst in severni Jadran prisel v neposreden stik s kar največjim številom tistih pokrajin in držav, ki so navezane na Trst kot na svoje naravno izhodišče na morje.

Iz spredaj obrazloženega zemljepisnopolitičnega vidika severnojadranskega problema pa logično sledi, da — iz razloga ali pa le pod pretvezo neke navidežno boljše gospodarske rešitve — politično telo, v katero naj bo vključen Trst, ne sme biti sestavljeno ali pa razširjeno na tak način, ki bi znova omogočil nadvlado na severnojadranskim prostorom kateremu koli narodu, zivečemu izven "zemljepisnopolitično zaokroženega severnojadranskega prostora".

XII. S to poslednjo ugotovitvijo se samo po sebi odpira razpravljanje o političnem vidiku vprašanja v disto konkretni obliki. Ponovitev "avstroogrške" politične kombinacije, n.pr., ki bi z gospodarskega vidika še vedno bila morda najboljša rešitev za Trst in vso srednjo Evropo, je treba brez nadaljnjega izključiti zaradi njenega dobro poznanega in izpričanega težkega notranjepolitičnega neravnovesja in v germanizem zakoreninjene politike, ki sta z izidom prve svetovne vojne zgodovinsko pogubila to srednjeevropsko tvorbo. Ponovitev take solucije bi le znova odprla vrata politični nadvladi nemstva nad Trstom in celim severnojadranskim prostorom. Tako bi pomenila le nov nemir na tem prostoru namesto pomirjenja.

V luči prednjega vsestranskega pretresa načel in splošnega okvira za smotreno politično rešitev severnojadranskega vprašanja sedaj ni težko videti, katere praktične solucije bi mogle priti v poštev in ki jih je zato treba kritično premotriti na osnovi prednjih splošnih spoznanj in ugotovitev:

a/ Ostvaritev posebnega političnega telesa, ki bi obsegalo samo Primorsko. Trenutno se zdi, da bi edinele taka rešitev v najboljšem primeru utegnila preskočiti zid "narodnostne" slepe ulice, v katero je severno-jadranski problem zašel po nedavni konferenci sveta štirih zunanjih ministrov v Parizu. Vendar bi taka rešitev vsebovala več zelo šibkih točk. Predvsem bi taka "država", na splošno, bila premajhna, da bi mogla postati nekaj trajnega; bila bi le neke vrste novi, malo razsežnejši "Gdansk". Nadalje bi vkljub tej rešitvi Trst se vedno ostal odrezan od neposrednega stika z glavnimi deželami svojega širšega zaledja: vse prometne žile in križišča med Trstom in srednjo Evropo bi namreč še nadalje ostale bodisi v Titovi Jugoslaviji ali Italiji, od katerih nobena (razen slovenskega dela Titove države) ni v vrsti srednjeevropskih dežel, ki so življenjsko

navozane na tržaškem pomorskem izhodišču, ali pa v Avstriji, t.j. v izrazito nemški državi. Tretjič bi zemljepisno-politične nelege severnojadranskega prostora (kot so razložene v zaglavju V. in pozneje) bile le šibko zavaro-vane. In končno bi slovenski narod kot poglavitno narodnostno telo tega prostora znova ostal razkosan in siegr med "Svobodno julijsko državo", Avstrijo, Titovo Jugoslavijo in celo se med Italijo in Madzarsko. Jasno je, da v takem primeru Slovenci ne bi mogli biti zadovoljni in bi zato os-tali nevaren vznemirjevalen činilec na severnojadranskem prostoru. Ako naj bi take razdelitev bila izvršena kot trajna, bi se Slovenci vztrajno ozirali po rešitvi in zedinjenju v smeri slovanskega vzhoda, ali pa na de-mokratski zapad, ce bi ta sploh še cutil kak interes ali pa imel kaj be-sede v tem pomembnem delu Evrope. Po naravi stvari samih bi Slovenci z vsemi svojimi silami težili in pritiskali bodisi, da bi se kot celota v=ključili v tako "julijsko državo", ali pa se bo končno Primorska hočes nočes morala pridružiti "nanj", kar bi v tem drugem primeru pomenilo bolj ali manj "panslavizirano" zaledje, — ako zapad ne bo v stanu rešiti tr=žaškega problema v smislu njegove naravne povezanostis slovenskim vprašan-jem.

Tako vidimo, da bi taka "svobodna julijska država" mogla biti le ze-lo začasna in provizorična rešitev v pričakovanju novega trenutka za bolj=so ali pa se — slabšo rešitev.

b/ Druga trenutno možna rešitev po smernicah "tretje rešitve" bi mogla biti država, sestavljena iz jadranskega Primorja in Koroške. Ta dr=žava bi bila obsežnejša kakor prva in mnogo bližje srednji Evropi, vendar bi se vedno imela v sebi skoraj iste bistvene pomanjkljivosti kakor sa-ma Primorska: vse prometne zveze med Trstom in srednjo Evropo bi bile prerezane ali po Titovi Jugoslaviji ali po Italiji, a slovenski narod bi bil ponovno razdeljen med to državo in Titovo Jugoslavijo. In to dejstvo bi rodilo iste posledice, kakor smo jih navedli pod točko a/.

c/ Tako sedaj ni težko zaključiti, da se sama po sebi vsiljuje taka "tretja rešitev" severnojadranskega vprašanja, ki bi zajela "zaokroženo neposredno gospodarsko zaledje tržaškega pristanišča" ali "zemljepisno-politično zaokroženo severnojadransko področje" ali "slovensko narodno ozemlje z narodnostno mešanim obrobjem" kot nedeljivo politično celoto, to je slededeč predel: Julijsko Benečijo s tistim delom videmske pokraji=ne, preko katerega teče (ali pa naj bi se zgradila primerna krajša nova zveza, ki bi so ognila Vidma) železniška proga in gorska cesta Trst — (Go=rica) — Videm — Tarvisio — Beljak, nekdanjo jugoslovansko pokrajino "drevsko banovino" (sedaj "Ljudsko republiko Slovenijo"), Koroško in Parabje. Ta rešitev bi docela ustrezala vsem trem sodločujočim vidikom, s katerih je treba motriti in reševati severnojadransko vprašenje.

XIII. Zaradi svojege narodnostno mešanega obrobja naj bi se predla-gala severnojadranska država na znotraj organizirala na "kantonalni" os-novi kakor Švica. Njeni glavni "kantoni" bi mogli biti: furlanski, mešani slovensko italijanski kanton, mešani slovensko-italijansko-furlanski kan-ton v goriski pokrajini z Beneško Slovenijo, slovenski kantoni Kranjska (Ljubljana), Štajerska (Maribor) in Prekmurje (Murska Sobota), dalje meša=ni slovensko nemški kanton Južne Koroške (Celovec) in morebiti se trije po večini nemški kantoni severne Koroške (Spittal, St. Veit in Wolfsberg). Koroško pa bi bilo treba očistiti vsch rajhovskih priseljencev, ki so bili v zadnjih desetletjih umetno priselje=ni na Koroško iz ponemsevalnih nagibov v skladu z uradnim stremljenjem, da se zgradi "nemški most do Jadrana". Isto bi se zgodilo s tisto skupino nemško govorečih ljudi, ki bi nasprotovali novemu mirnemu sožitju in sodelo=vanju in bi še vedno rajši nastopali kot pangermanski agenti.

Jasno je, da bi vseh pet narodnostnih skupin v okviru predlagane po-litične tvorbe uživalo absolutno enakopravnost in polno pravico do svobod=nega kulturnega razvoja in narodnostnega izživiljanja brez ozira na dej=stvo, kateremu posameznemu kantonu bi poedini pripadnik vsake narodne sku-pine upravno pripadal. To "svobodopred raznarodovanjem" naj bi sankcioni =rala in zajamčila posebna "narodnostna listina" ali "narodnostni statut" (ali pa posebne določbe v ustavi), v skladu s katero bi vsi pripadniki vsake izmed peterih narodnostnih skupin tvorili neke vrste narodnostni

"corpus separatum" z jasno naznaženimi narodnostnimi in kulturnimi pravicami.

Taka ustavna in dejanska jamstva za "svobodo pred raznarodovanjem" bi ustvarila ozračje medsebojnega zaupanja, ki je tako potrebno na prostoru narodnostnih trenj, kjer so nedavno Nemci in Italijani skušali s silo vpostaviti svoje absolutno gospodstvo in kjer se titovstvo pod rusko patronanco že eno leto trudi, da bi postalo absolutni gospodar.

XIV. Predlagana nova državna tvorba bi imela tudi dovolj splošno potrebnih pogojev, ki so najni za vsako avtonomno politično telo:

1. Ozemeljski obseg: približno 40.000 kv. kilometrov
2. Prebivalstvo: približno 2.600.000 in sicer 1.600.000 Slovencev, 500.000 Italijanov, 200.000 Furlanov, 200.000 Hrvatov in 300.000 nemško govorečih.
3. Gospodarski sestav: Tržaški pomorski promet in kopenski tranzitni promet, vse vrste kmetijskih pridelkov (posebno vino, sadje), gozdovi, živali; rude (premog, svinec, živo srebro, antimon, manganovec, boksit); lesna, papirna, gradbena, mehanična, tkalska in druga industrija, odlično razvita obrt; zelo številne možnosti za turizem in dobre pogoje za zunanjo trgovino.

XV. V naslednjem podajamo pogloblitve prednosti predlagane "tretje rešitve" severnojadranskega vprašanja v primeri z lokalno narodnostno razdelitvijo ozemlja oziroma v primeri z enostransko nasilno politično odreditvijo ozemlja eni izmed velikih sil:

1. Trst in ves sporni severnojadranski prostor bi tako odvezli obseščanjinama zunanjinama teknečema za njuno posest: Italiji in Titovi Jugoslaviji, obvarovali bi ju pa tudi pred nevarnostjo sovjetizacije.

2. Trst bi se združil s celotnim svojim neposrednim gospodarskim območjem (zivez, delovna sila, tranzitni promet s širšim zaledjem in dobrotinami njegovega celotnega prometa) in bi tako neposredno in nepriporočljivo služil vsej srednji Evropi kot njen naravni izhod na morje.

3. Severnojadranski prostor, na katerem se srečujejo in mešajo štiri evropske rasne skupine (Slovani, Germani, Romani in Ugrofini) in za katerega posest se bijejo trije glavni celinski imperijalizmi (nemški, italijanski in ruski), bi se pomiril z izoliranjem in izločitvijo nasilno-političnih vplivov vseh treh imperijalističnih skupin, kakor tudi s popolnim zajamčenjem in zavarovanjem vseh narodnostnih skupin prizadetega prostora pred raznarodovanjem, podobno kot Švica neutralizira prostor, na katerem se stikajo Nemci, Francozi in Italijani.

4. Prizadeto ozemlje, ki je poleg drugih svojih značilnosti tudi neke vrste "krizišče" med evropskim zahodom in jugovzhodom, bi bilo tako najzavarovaneje zavarovano za neovirano izpolnjevanje svoje važne mednarodne politične vloge.

5. Slovenski narod kot pogloblitva samoodna narodnostna skupina na severnojadranskem prostoru bi tako končno dosegel prost dostop do morja, katerega strnjeno prebiva in h kateremu po naravi teži, in bi bil obvarovan tudi pred ponovnim razkosanjem na tri ali na štiri dele. Dejstvo, da bi bili vsi Slovenci vključeni v okvir predlagane "tretje rešitve", bi jih dokončno zadovoljilo ter tako odstranilo "slovansko nevarnost" z njim na severnojadranski prostor, na prost dostop h kateremu je življenjsko zainteresirana vsa Evropa.

6. Vse narodnostne skupine v predlagani državni tvorbi bi imele skoraj isto kulturno raven in slično miselnost zaradi stoletnega sožitja pod temi kulturnimi, gospodarskimi in političnimi pogoji, v ogromni večini pa povečujejo tudi isto vero ali pripadajo isti cerkvi. Tako bi bilo novo politično telo povezano med seboj ne le s skupnimi gospodarskimi in zemljepisno-političnimi interesi in nalogami, temveč tudi z najmočnejšo vezjo, vezjo skupne kulture.

7. Fastanek te politične tvorbe bi nadalje v glavnem zaključil neizogibno potrebno narodnostno kristalizacijo v Evropi, kar bi prineslo stabilnost in pomirjenje v ta viharji prostor. Tako bi istovčasno bili ustvarjeni pogoji za svobodno in premišljeno odločitev suverena, samorodnega prebivalstva tega prostora, ali naj se to zedinjeno severnojadransko politično telo poveže v širšo konfederacijo, ki bi se morebiti pojavila kot možna in koristna v teh srednje- in vzhodnih predelih Evrope.

X X X X X

Prosimo pristojne zavezniške vlade, da zgoraj navedene vidike, razloge in predloge vzamejo v pretres in da dajejo prizadetemu ljudstvu polno svobodo in zajemeno možnost, da se poslužijo pravice do neodločitve.

DOKUMENT ŠT. 6

Vladam držav udeleženk na pariški mirovni konferenci je AO poslal naslednjo vlogo z dne 14. julija 1946, kateri je predložil kopijo "memoranduma" od dne 31. maja:

"Vladam zavezniških držav, ki bodo sodelovale pri delu in odločitvah predstoječe mirovne konference v Parizu.

Odločitev sveta štirih zunanjih ministrov na nedavni konferenci v Parizu za svobodno tržaško državo je ugodno odjeknila pri vseh, ki vedo, da problema Trsta in severnojadranskega prostora ni mogoče rešiti enostavno z delitvijo omenjenega ozemlja med Italijo in Jugoslavijo, temveč da je treba iskati "tretjo rešitev". To nacelo je osvojila navedena konferenca.

Istovčasno pa je očitno, da je ozemeljske razsežnost tržaške države, kot je bila predvidena na omenjeni konferenci, odločno premajhna in nepopolna. V okviru tako ozkih meja bi svobodna tržaška država ne mogla izvrševati svojih nalog, katere, če že niso bile edini razlog za njeno dejansko ostvaritev, so vendarle naravna podlaga za njeno bitnost. Obstaja nasprotno nevarnost, da postane Trst v tako majhnem političnem okvirju središče mednarodnih spletk, vohunstva in pod., obenem pa tudi zarišče vseh ideoloških in drugih napetosti današnje nesrečne Evrope.

Poleg teh splošnih ozirov pa ni mogoče prezreti osnovnega naravnega dejstva, da so Slovenci s tem kot glavno narodnostno telo neposrednega tržaškega zaledja na Trst življenjsko navezani. Če bi bili Slovenci od Trsta odrezani, bi to zanje pomenilo katastrofo; saj je slovensko ozemlje priklenjeno na Trst ne le po svojih lastnih gospodarskih nujnostih, temveč tudi s prometnim omrežjem, ki se iz vse srednje-vzhodne Evrope spleta v Slovenijo in se preko nje poveže v skupen zaključni vozelski v Trstu. Zato je najbolj naravna težnja slovenskega naroda ta, da bi živel zedinjen v okviru svobodne države, ki bi obsegala Trst in ves severnojadranski prostor, t.j. vse neposredno gospodarsko prometno zaledje tržaške luke. Vse informacije o razporejenosti prebivalstva v zoni B Julijske Krajine in onega v tako imenovani "Ljudski republiki Sloveniji" se strinjajo v skupni ugotovitvi, da slovensko ljudstvo tako rekoč enodusno želi in pričakuje vključitev celokupnega slovenskega ozemlja v okvir svobodne države severnojadranskega področja.

Zato se podpisani slovenski akcijski odbor, sklicujoč se na priloženo "Spomenico o vprašanju Trsta in severnega Jadrana", ki je bila predhodno poslana že ministrom Bevinu, Byrnesu in Bidaultu pred začetkom zadnje konference sveta zunanjih ministrov v Parizu, obrača na države udeležence predstoječe mirovne konference v Parizu s prošnjo in predlogom, da bi ta konferenca nameravano splošno tržaško vprašanje primerno dopolnila upoštevajoč naslednje točke:

1. Obseg nove državne tvorbe na severnem Jadranu naj se razširi tako da bo v svojem okviru obsegal naslednje ozemeljske predale: celotno Julijsko Krajino, vzhodni del Furlanije (z "Beneško Slovenijo"), Kanalsko dolino, Koroško in ozemlje sedanje "Ljudske republike Slovenije".

Omenjeni ozemeljski predeli skupno sestavljajo neposredno zaledje tržaske luke, t.j. zaokroženo področje, preko katerega tečejo vse prometne žile do Trstom in njegovim širšim srednje-vzhodno evropskim zaledjem. Edinole tako zaokroženi prostor kot nedeljivo politično telo je zmožen, da ponovno usposobi Trst za izpolnjevanje njegovih neravnih nalog, ki izvira-jo iz značaja tržaske luke kot edinstvenega trgovskega pristanišča srednje Evrope. S tako rešitvijo bo namreč Trst preko severnojadranske države v neposredni zvezi s Hrvaško, Madžarsko, Avstrijo in severno Italijo ter dalje z južno Nemčijo, Češko, Slovaško in južno Poljsko, t.j. z vsemi deželami in pokrajinami, ki sestavljajo širše zaledje tržaske luke. Zato je povsem naravno, da se zaokroženo neposredno gospodarsko prometno zaledje tržaske luke združi v okvir skupne svobodne države na severnem Jadranu.

Na vsak način pa bi morale vsaj Julijske Krajina v svoji celoti priti v okvir severnojadranske ("tržaske") države že v tej njeni prvi začetni razvojni fazi, ako naj ta nameravana nova državna tvorba ima vsaj nekaj izgledov za svoj obstoj in razvoj. Če zaenkrat v ta politični okvir ne bi bilo mogoče vključiti tudi že dvotirne železniške proge med Trstom in srednjo Evropo (Trst — Ljubljana — Zidani most — Zagreb, itd. / Pragersko — Budimpešta, itd. / — Maribor — Dunaj, itd.), pa je neobhodno potrebno, da poteka po ozemlju te začetne okrnjene severnojadranske države vsaj ena izmed dveh enotirnih železnic, ki vežejo Trst s srednjo Evropo (Trst — Videm — Trbiž — Beljak, itd.; Trst — Gorica — Jesenice — Beljak, itd.).

2. Da se omogoči ugotovitev resnične volje prizadetega prebivalstva omenjenih sestavnih predelov zaokroženega neposrednega gospodarsko prometnega zaledja tržaskega pristanišča, je potrebno, da se prizadetemu prebivalstvu omogoči poslužiti se pravice po samobdlobi s plebiscitom, s katerim naj pove, ali želi biti združeno v okviru svobodne severnojadranske države, ali pa tega ne želi.

3. Na tak način razširjena svobodna država severnojadranskega prostora naj dobi ustavo, ki bo primerna njeni obrobnosti narodnosti mnogoličnosti in ki bo to državno tvorbo uredila na kantonalni osnovi. Ustava te državne tvorbe bi morala nadalje slehernemu državljanu zagotoviti popolno varnost pred kakršnim koli razsurodom (Slovencem, Furlanom, Italijanom, Hrvatom in nemskim severnim Koroscem) in zagotoviti vsem narodnostnim skupinam te države stvarno narodnostno in kulturno enakopravnost na osnovi osebne pripadnosti k eni izmed obstoječih narodnostnih skupin brez ozira na kantonalno in nižjo upravno razdelitev. Končno naj ustava zagamči, da bo prebivalstvo te državne tvorbe v miru uživalo vse državljske, politične in gospodarske svoboščine, ki potekajo iz resničnega demokratskega načela v zapadnoevropskem smislu.

Mimo take rešitve severnojadranskega vprašanja ne vidimo nobene druge poti za izmirjenje in mirno sožitje na tem pomembnem predelu Evrope.

4. Organizacija Združenih narodov naj tej severnojadranski državi zagotovi njeno ozemeljsko nedotakljivost, njeno popolno politično neodvisnost in nespremenljivost osnovnih načel njene ustave.

5. Ker so v razdobju med obema svetovnim vojskama izvestni, zunaj severnojadranskega področja se nahajajoči činitelji, ki so vsak zase stremeli za izključnim obvladovanjem tega evropskega predela, zanetili in do skrajnosti razvneli politične strasti na tem prostoru, bi bilo potrebno, da bi novi državni tvorbi v njenem začetnem razdobju pomagali, da se notranje umiri in ustali, taki zunanji činitelji, ki nimajo nobene težnje po kakršnem koli obvladovanju tega prostora.

S te, da bi mirovna konferenca v predlaganih smereh dopolnila že sprejeto načelo svobodnega severnojadranskega političnega telesa, bi ne izvršila le dejanja pravčnosti in pomirjenja na razburkanem severnojadranskem prostoru, temveč bi istocasno prizgala tudi močno upanje na vsajenje celotne srednje-vzhodne Evrope iz njenih gospodarskih in političnih ruševil, ki so jih povzročile vojna in njene posledice.

Vsaka drugačna solucija bi samo še poslabšala sedanjí težavni položaj na tem važnem predelu Evrope, kar bi imelo za posledico stalni nemir in napetosti, ki bi končno uničile tudi Trst sam in morda celo svetovni mir kot se je to zgodilo v primeru Gdanska in monakovskega kompromisa.

Vsekakor pa se zdi, da bi edinole ustvaritev predlagane razširjene svobodne države na severnem Jadranu mogla odstraniti poglavitni vzrok imperijalističnega "panslovenskega" pritiska na Trst. Ta pritisk je mogoče ohraniti le na ta način, da se vse slovensko ozemlje in ves slovenski narod v celoti vključi v predlagano državno tvorbo. Slovenci, vsi zedinjeni v okviru te države, bi videli uresničeno svojo stoletno narodno težnjo po zedinjenju in samovladi in bi s tem sami po sebi nespodobili omenjeni pritisk, ki bi tedaj izgubil svoj smisel in svojo učinkovitost. Če bo mirovna konferenca doumela tudi ta posebni vidik "tržasko vprašanja", bo našla ključ za njegovo temeljito in trajno rešitev.

Volja Slovencev glede na rešitev tega vprašanja je jasna in tako so tudi resnične želje drugih samorodnih narodnostnih skupin severno-jadranskega prostora. Vsi brez razlike težijo samo za tem, kako bi mogli v bodoče mirno živeti in delati v nerazdeljivi skupnosti v nasprotju s pristožno delitvijo ter umetno izzvanim in razdraženim sovraštvom v nedavni preteklosti. Da se izpolnijo te pristne želje vsega samorodnega prebivalstva zaokroženega severnojadranskega prostora, je potrebno, da mirovna konferenca najprej izključi spletke in vmesavanje Beograda in Rima, nato pa izpelje pošten plebiscit, s katerim bi se avtonomno prebivalstvo moglo svobodno izreči za ali proti taki svoji skupni politični neodvisnosti.

Zdi se nam, da taka rešitev sponnega vprašanja nikakor ne presega pristojnosti najvišje instance, ki je odgovorna za bodočo usodo Evrope in svetovnega miru.

Upoštevanje predloga po poštem plebiscitu v prednjem smislu na vsem zaokroženem severnojadranskem prostoru bo preizkusni kamen za vse odločitve druge pariske mirovne konference."

—
— — —
— — — — —
— — — — —
— — — — —
—

P r i p o m b a :

"Memorandum o vprašanju Trsta in severnega Jadrana" je bil dopolnjen še z dvema prilogama o narodnostni strukturi na Primorskem in Koroškem, na 26 straneh. Prilogi sta bili opremljeni s podrobnimi statističnimi ter drugo izčrpno dokumentacijo o zgodovinskem razvoju in narodnostnem zatiranju v teh deželah.

Poleg tega so bile priložene tri zemljepisne skice, ki ponazorjujejo vprašanje in predlagano rešitev.

Zunanjim ministrom zavezniških velesil je bil "Memorandum" predložen v vezanih zvezkih v originalnem tipkopisu, ostalim vladam, svetovnemu tisku in drugim mednarodnim činiteljem pa v preprosti a pregledni razmnoženi obliki.

"Memorandum" je bil napisan v angleščini, ostali dve vlogi pa poleg tega tudi še v francoščini.

Iz potrdil o prejemu in iz drugih odmevov izhaja, da sta "Memorandum" pa tudi poslednja vloga ne udeležence mirovne konference v Parizu naredili pozitiven vtis in vzbudili predejšen interes.

To so znaki, ki dopuščajo upanja za bodočnost.

— — —

DOKUMENT ŠT. 7

Izjava predsednika slovenskega Akcijskega odbora agenciji "United Press" z ozirom na Tito - Togliattijev poskus italijansko-jugoslovanske solucije tržaškega vprašanja:

"Med Slovenci v domovini in v tujini so razgovori Tito-Togliatti, v katerih je Tito "ponudil" Trst Italiji v zameno za Goriso, vzbudili veliko ogorčenje in nezadovoljstvo. Niče ne verjame, da so imeli ti razgovori v vidu resnične interese Trsta in njegovega zaledja kakor tudi ne, da bi imeli namen služiti svetovnemu miru. To so ugotovili tudi ameriški časnikarji, ki so v Trstu o tem spraševali tamosnje Slovence. Tudi iz vseh delov Slovenije prihajajo enaka poročila. Zato so v tej zvezi Slovenci s posebnim odobravanjem sprejeli vest, da stirje zunanji ministri vztrajajo na načelu "tržaške države", čeprav je slovensko stališče glede ozemeljskega obsega in politične ureditve te države različno od sedanjih uradnih projektov. V glavnih linijah je nese stališče k tržaškemu vprašanju naslednje:

"Slovenski narod, ki živi v neposrednem zaledju Trsta, ki je edina luka slovenskega ozemlja, teži za tem, da se vse ozemlje, na katerem prodaja, vključit v posebno državno telo, ki naj nastane s tem, da se mednarodno sprejeto načelo "tržaške države" ozemeljsko razširi na celo neposredno zaledje Trsta kot srednjeevropske luke. Tako razširjena "tržaška država" naj bi torej obsegala poleg Trsta samega in vse Julijske Krajine tudi ozemlje tako imenovane "Ljudske republike Slovenije" in Koroške, ki vse tri se skupno sestavljajo zaokroženo neposredno gospodarsko-prometno zaledje tržaškega pristanišča. Le na ta način bi "tržaška država" ne bila neki novi "Gdansk", temveč bi imela sama v sebi vse potrebne pogoje za doseg svojega smotra, t. j. da v kar najpopolnejši meri omogoči Trstu, da znova zazivi kot vojilna luka srednje Evrope. S tako razširjeno "tržaško državo" bi tržaško pristanišče v lastnem neposrednem političnem okviru razpolagalo z vsemi elementi za svoj postanek in nemoteno delovanje. Ozemeljski obseg tako razširjene "tržaške države" bi bil dovolj prostran ne le za realno-državni značaj "tržaške države" in za nemoteno dotekanje dnevno potrebnih gmotnih sredstev in človeških sil, ki jih neobhodno potrebuje tako veliko pristanišče, temveč tudi v prometnem oziru. Vse prometne silo, ki vežejo Trst z njegovim širšim srednjeevropskim zaledjem, bi v primeru tako razširjene "tržaške države" tako dolgo tekli po lastnem državnem ozemlju, dokler ne bi neposredno dosegle dežel in držav, ki sestavljajo širše interesno zaledje tržaškega pristanišča, t. j. Avstrijo, Hrvaško, Ogrsko, severno Italijo in dalje Slovaško, Češko, južno Poljsko in južno Nemčijo.

Ker bi v tako razširjeno "tržaški državi" poleg Slovencev živeli tudi Furlani, istrski Hrvati, Italijani in Nemci severne Koroške, je naravno, da bi morala biti kantonalno organizirana na osnovi popolne enakopravnosti vseh narodnostnih skupin brez možnosti majorizacije ene narodnostne skupine nad drugimi. ONU bi moral zato tej državi poleg ozemeljske celovitosti in politične neodvisnosti jamčiti tudi to osnovno ustavno načelo njenega notranjega ravnovesja in enakopravnosti.

Evidentno je, da bi tako rešitev tržaškega vprašanja bila v gospodarskem in zemljepisno-političnem pogledu njegova najboljša rešitev. Zato ni videti nobenega utemeljenega razloga, zakaj bi se taka rešitev prej ali slej ne uresničila. Saj bi se z njo na široko odprla vrata za tako kričečo nujno gospodarsko obnovo Evrope in odstranjeno bi bilo eno najbolj nevarnih "jabolk spora" v Evropi.

Tudi na vprašanje, zakaj so ravno Slovenci prvoborniki take rešitve tržaškega vprašanja, ni težko odgovoriti. Slovence k taki soluciji posebej usmerjata predvsem dva nagiba: stoletna težnja tega malega naroda, živečega in trpečega sredi največjih evropskih celinskih narodov, po naravni združitvi in po zavarovanju svojega gola narodnega obstanka, na drugi strani pa popolna odvisnost slovenskega gos-

podarskega razvoja ~~in~~ neposredno povezanosti slovenskega ozemlja s Trstom. Svoje narodne združitve in zavarovanja pred nasilnim razna-
rodovanjem Slovenci niso bili mogli doseči niti v okviru stare habs-
burske Avstrije, ki je zaradi prevladujočega vpliva pangermanskega
nacionalizma izgubila izpred oči svoj srednjeevropski zvezni smoter,
niti v okviru Jugoslavije, ki kot državna tvorba s težiščem nizko
doli na Balkanu, ni mogla zajeti vse slovenske zemlje, ki leži vzdolž
prometnih žil med Trstom in srednjo Evropo. Poleg tega pa tudi Jugos-
lavija ni znala rešiti problema sožitja svojih narodnostnih skupin
na zvezni osnovi. Te zgodovinske izkušnje, okrepljene s težko usodo,
ki je tepla slovenski narod v peripetijah druge svetovne vojne, so
Slovence usmerile k navedeni "tržaški" državni zasnovi.

Gospodarske koristi, ki bi jih nudila ta tako razširjena "tržaš-
ka država", so iste in enako pomembne za vse narodnostne skupine te
države, kakor tudi za države in pokrajine širšega tržaškega zaledja v
srednji Evropi. Oni so poleg splošno evropskega interesa na takšni
rešitvi drugi najvažnejši razlog za njen nastanek in obsta-
nje. Ta država ne bi imela slovenskega nacionalističnega značaja, ker
bi ji njena večnarodna sestava, kantonalna ureditev in mednarodno
janstvo dajali popolnoma neutralni značaj. Nasprotno, s tem, da bi
bili vsi Slovenci združeni v okviru "tržaške države", bi "panslavis-
tični" pritisk na Trst sam po sebi izgubil tako razlog kakor tudi
neposredno potrebno sredstvo svojega dinamizma, t.j. nereseno sloven-
ske vprašanje in nezadovoljne Slovence. Kdor pozna izražito zapadne
civilizacijske lastnosti Slovencev ter njihov narodnostni značaj, na
drugi strani pa razvoj omenjenega "panslavističnega" pritiska na
Trst posebno v njegovi dinamični fazi od l. 1941 dalje, ta ne more iz-
meti nobenega dvoma v stvarno pomembnost in dalekosežnost označene
rešitve.

In končno je jasno, da je taka rešitev tržaškega vprašanja tudi
v interesu velikih in manjših sosedov zaokroženega prostora, ki naj
postane ozemlje razširjene "tržaške države". Kajti vsaka drugačna
rešitev tržaškega vprašanja jih mora navdajati z neprestano zaskrb-
ljenostjo glede termina, kdaj bo latentna napetost, ki je samogibna
posledica kakršnega koli razkosavanja tržaškega prostora, znova izbruh-
nila v odprt konflikt. Zato pričakujemo tudi s strani teh sosedov,
da se tudi oni dejansko odpovedo nacionalističnim vidikom in da pod-
prejo prizadevanja za nastanek take "tržaške države". "

—x—x—x—x—